

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

COUNCIL OF EUROPE

Implemented
by the Council of Europe

Zajednički projekat Evropske unije i Saveta Evrope

„Jačanje kapaciteta policije i pravosuđa u borbi protiv korupcije u Srbiji” (PACS)

www.coe.int/pacs

Tehnički dokument

**PROCENA POTREBA ZA OBUKOM I PROGRAM OBUKE ZA POLICIJU,
TUŽIOCE I SUDIJE O KORUPCIJI I PRIVREDNOM KRIMINALU**

Pripremila gđa Arvinder Sambei, ekspert Saveta Evrope

Pregledao i uredio g. Lado Laličić, Sekretarijat Saveta Evrope

Avgust 2013.

Sadržaj

(1) IZVEŠTAJ O PROCENI POTREBA ZA OBUKOM	3
Preporuke partnera projekta	3
Opšti pregled Radne grupe	8
28. maj: Sastanci s predstavnicima drugih međunarodnih organizacija.....	8
Preporuke za Savet Evrope	11
(2) PROGRAM NASTAVE I NASTAVNI PLAN	14
DEO A	14
(1). Opšti pregled uporedne dobre prakse koja će pomoći da se obezbedi valjano građenje slučaja/predmeta	14
(2). Pitanja koja treba razmotriti kada se utvrđuje da li su se stekli uslovi koji su suštinski značajni za uspešnu istragu, gonjenje i presuđenje u predmetima iz oblasti korupcije i privrednog kriminala	16
DEO B: OBUKA I KONCIPIRANJE I RAZVOJ PROGRAMA.....	17
Ohrabrenje svakoj od zainteresovanih strana pojedinačno (bilo da je reč o istražiteljima, tužiocima ili sudijama) da formulišu skup praktičnih ciljeva u čijem ostvarivanju treba da im pomogne obuka.....	17
Razrada programa obuke: Pitanja kojima treba posvetiti posebnu pažnju	18
ISTRAŽITELJI, TUŽIOCI I ISTRAŽNE SUDIJE:	27
KURS OBUKE U OBLASTI ISTRAGE I GONJENJA PREDMETA KORUPCIJE I PRIVREDNOG KRIMINALA	27
SUDIJE:.....	33
KURS OBUKE U OBLASTI ISTRAGE I GONJENJA PREDMETA U VEZI SA KORUPCIJOM I PRIVREDNIM KRIMINALOM.....	33
ANEKS - ALTERNATIVNI PREDLOG ZA NAPREDNE MULTIDISCIPLINARNE OBUKE	33
NAPREDNI MULTIDISCIPLINARNI TRENING A	33
NAPREDNI MULTIDISCIPLINARNI TRENING B	36
NAPREDNI MULTIDISCIPLINARNI TRENING C	39

Za dodatne informacije, obratite se na adresu:

Jedinica za privredni kriminal i saradnju

Odeljenje za borbu protiv kriminala

Generalni direktorat I, Savet Evrope

Tel: +381 11 71 555 12;

Email: lado.lalicic@coe.int; www.coe.int/pacs

Ovaj dokument je sačinjen uz finansijsku pomoć Evropske unije i Saveta Evrope. Stavovi izraženi u njemu ni u kom slučaju ne odražavaju zvanično mišljenje Evropske unije ili Saveta Evrope.

(1) IZVEŠTAJ O PROCENI POTREBA ZA OBUKOM

Projekat PACS predviđa izvestan broj specijalizovanih obuka za sudije, tužioce i pripadnike policije o korupciji, privrednom kriminalu, računovodstvu i reviziji. Cilj tih kurseva jeste da se formira grupa nacionalnih eksperata koji bi potom, kada se Projekat završi, nastavili da obučavaju svoje kolege.

S tim u vezi održan je dvodnevni sastanak u Beogradu (27. i 28. maja 2013) kako bi bile procenjene potrebe za obukom.

Na tom sastanku Savet Evrope (SE) je pozvao predstavnike Radne grupe (Radna grupa ima 11 članova, čiji je spisak naveden u annex-u ovog izveštaja) da iznesu sopstvene procene potreba za obukom u onim oblastima tehničke pomoći koje mogu koristiti u naporima koje Srbija ulaže u borbi protiv korupcije. Rezultat tog sastanka je predloženi program obuke koja bi, kako je predviđeno, trebalo da započne u januaru 2014. Savet Evrope namerava da održi dva specijalizovana kursa za instruktore (svaki u trajanju od četiri dana), a ti instruktori će potom održati po četiri kursa (svaki u trajanju od po dva dana). Savet Evrope se nada da će obučiti 20 instruktora iz raznih sektora: policije (uključujući i one koji obavljaju obaveštajne delatnosti), tužilaštva, sudstva, državne revizije, agencije za borbu protiv korupcije i poreske uprave.

Preporuke partnera projekta

Preporuke predstavnika relevantnih institucija mogu se, u sažetoj verziji, ovako prikazati:

Savet za borbu protiv korupcije

Predstavnik Saveta za borbu protiv korupcije (u daljem tekstu: Savet) jasno je stavio do znanja na samom početku da Savet nema nikakvog dodira s pojedinačnim slučajevima korupcije, niti se njima bavi, već se pre usredsređuje na razmatranje razvoja tipologije korupcije, analizom trendova, identifikovanjem pravnih praznina i davanjem preporuka za poboljšanje kako pravnog, tako i institucionalnog okvira borbe protiv korupcije u Srbiji. Pored toga, Savet se bavi nadzorom u Srbiji, pre svega u odnosu na sudstvo, sektor zdravstvene zaštite, medije i aktivnosti vezanih za proces privatizacije. U svom radu Savet bira slučajeve koje smatra najinteresantnijima ili najpoučnijima, analizira ih i sačinjava izveštaje o njima da bi podelio svoja saznanja i doprineo jačanju društvene svesti o tom problemu.

Da bi pomogao predstavniku Saveta i ostalim članovima Radne grupe, Savet Evrope je predstavio svoju ulogu pružanja pomoći Srbiji u naporima koje ona ulaže u borbi protiv korupcije: Savet Evrope je objasnio da, iako ne može da pomogne neposredno tako što bi igrao ulogu u procesuiranju nekog predmeta, posjeduje ekspertizu neophodnu za poboljšanje kapaciteta institucija. Savet Evrope je zatražio od predstavnika Radne Grupe da razmotre one oblasti koje su problematične: npr. prikupljanje dokaza, podnošenje zahteva za međunarodnu pravnu pomoć i pružanje takve pomoći i primenu proaktivnih i specijalnih istražnih mera. Da bi u celosti i praktično razvio svoj program pomoći, Savet Evrope je objasnio da treba da dobije informacije od Radne grupe o tome s kojim se izazovima njeni članovi suočavaju u raznim fazama rada na konkretnim slučajevima korupcije.

Savet za borbu protiv korupcije je, odgovarajući na to, objasnio da je Vladi predočio sve detalje o tome šta su po njegovoj proceni realna pitanja i problemi; Vlada je, međutim, pokazala malu zainteresovanost za čitanje izveštaja Saveta. Sa svoje strane, Savet je identifikovao sledeće realne prepreke:

1. Nedovoljna zainteresovanost same Vlade i nedostatak stvarnih napora u borbi protiv korupcije;
2. Inercija institucija: one ne bi trebalo da čekaju da im Vlada kaže šta treba da se radi. Uprkos zaključcima izveštaja koje Savet podnosi, nije bilo podrške institucija kao što su policija i tužilaštvo o pitanjima koja je otvorio Savet. Rezultat takvog stanja je da se u malom broju slučajeva vodi istraga ili da se pokreće postupak;
3. U celini gledano, zakoni su dobro postavljeni, ali se ništa ne radi u smislu njihove valjane primene;
4. Izvršenje presuda i dalje predstavlja stvarni izazov (presude se ne izvršavaju).

Takodje napomenuto je da Savet obezbeđuje obuku iz oblasti borbe protiv korupcije za državne službenike.

Pravosudna akademija

Predstavnik Pravosudne akademije identifikovao je sledeće oblasti kao oblasti od interesa:

- i. Preventivne operacije;
- ii. I dalje postoje neke pravne praznine koje omogućavaju da se nekažnjeno odvijaju koruptivne aktivnosti; istina, treba priznati da su neki zakoni izmenjeni ili da su u procesu menjanja i dopunjavanja;
- iii. Istražni organi / nadzorne institucije opažaju mešanje trećih strana, što i dalje predstavlja problem. Tu je, međutim, postignut izvestan napredak;
- iv. Specijalni tužioci i specijalistička obuka u oblasti borbe protiv korupcije veoma su važni i dobro je što je ta obuka obezbeđena, ali je potrebno više ciljanih i praktičnih sesija;
- v. Ima slučajeva korupcije za koje se sudi pred specijalnim sudovima / sudovima za organizovani kriminal, kao i pred redovnim sudovima; problem je što se u zavisnosti od nadležnosti suda primenjuju različita pravila/zakoni.

Po oceni Pravosudne akademije, svaka obuka koju bi organizovao SE morala bi da obuhvati sledeće:

- i. Iskustvo Agencije za borbu protiv korupcije, Saveta za borbu protiv korupcije, tužilaca, specijalne jedinice policije;
- ii. Delotvorna komunikacija o nadležnosti svake od tih agencija ili organa;
- iii. Razumevanje Strategije za borbu protiv korupcije i Akcionog plana;
- iv. Poznavanje zakonskog i institucionalnog okvira;
- v. Obuka mora biti praktična za sve agencije, a nastavni plan i program treba da se odvijaju u dva dela: (i) redovni sudovi, (ii) sudovi za organizovani kriminal i specijalni sudovi. Obuka mora da obuhvati studije slučaja (kako lokalnih, tako i međunarodnih predmeta);
- vi. Korišćenje iskusnih lokalnih i stranih stručnjaka. Instruktori moraju biti ljudi iz prakse, stručni u oblastima koje se odnose na borbu protiv korupcije; npr. na ono što se odnosi na regionalnu saradnju, međunarodnu pravnu pomoć (MPP) i Evropski nalog za hapšenje (ENH). Srbija je pristala na bilateralne i multilateralne sporazume o obuci

upravo zato da bi strani stručnjaci koji poseduju iskustva iz prakse mogli da dođu u Srbiju i podelite ta svoja iskustva sa srpskim sudijama i tužiocima.

- vii. Specijalne istražne mere (SIM): Pravosudna akademija je upućena u to da su „veliki” slučajevi, npr. u Francuskoj i Sloveniji propali zbog loše istrage (na temelju SIM) i zbog kršenja Evropske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP). Korišćenje SIM, pre svega svedoka saradnika i agenta provokatora predstavlja stvarni izazov. Pravosudna akademija smatra da su ograničenja u korišćenju ovih mera na osnovu Zakona o krivičnom postupku (ZKP) rezultat iskustava u slučajevima kada je primena ovih mera trajala predugo, a da je često krajnji rezultat bio oslobađanje optuženih;
- viii. Važno je da obuka bude organizovana tako da njome budu obuhvaćeni pripadnici raznih sektora (agencija).

Komentari Pravosudne akademije u vezi sa upotrebom specijalnih istražnih mera doveli su do toga da se među članovima Grupe povede diskusija o tome zašto smatraju da SIM ne mogu da budu primenjene i koje su stvarne teškoće / praktični izazovi na tom planu.

Po mišljenju Pravosudne akademije, primena SIM predstavlja relativnu novinu u kontekstu Srbije i često se slučajevi, posebno slučajevi borbe protiv korupcije, u celosti zasnivaju na dokazima koji su prikupljeni primenom tih sredstava. Iskustvo je pokazalo da postoji ili problem s pribavljanjem dokaza, ili da postupci koji se primenjuju nisu usklađeni sa EKLJP, pa samim tim takvi dokazi moraju biti isključeni, odnosno ne mogu biti uzeti u obzir prilikom suđenja.

Stvarnu zabrinutost i nejasnoće izaziva angažovanje agenta provokatora, kao i sasvim tanka linija između onoga što zakon dozvoljava u tom kontekstu, posebno onda kada se koristi i zaštićeni svedok. Stvarni izazov za agencije jeste da uspostave ravnotežu između prikupljanja dokaza i dopuštanja prikriivenom isledniku/zaštićenom svedoku da ima aktivnu ulogu. (Radna grupa je navela primer prikriivenog islednika kojem nije dato u zadatak da ima ikakvu ulogu u kriminalnoj grupi, već da bude sasvim pasivan i da prikuplja informacije; međutim, to je već samo po sebi izazvalo teškoće jer je kriminalna grupa brzo shvatila da je on prikriiveni islednik!) Očigledno je da mnogi srpski pravници koji se u praksi bave tim stvarima nisu obratili dovoljno pažnje na noviju praksu Evropskog suda za ljudska prava (u daljem tekstu: Evropski sud) i sudsku praksu drugih evropskih zemalja, koja je znatno uznapredovala u odnosu na pređašnju rigidnu distinkciju između aktivnog i pasivnog stava.

Savet, sa svoje strane, smatra da sama po sebi primena SIM nije realan problem, ali da postoji opasnost od neuspeha prikupljanja dokaza na ovaj način od strane policije ili tužilaštva, što znači da sudije često nemaju drugog izbora do da isključe sve dokaze pribavljene j upotrebom SIM. U nekim slučajevima, kada dokazi budu prihvaćeni u postupku, i sudije i tužilac znaju da će se predmet neminovno pojaviti i pred Evropskim sudom i da će, ako Evropski sud presudi da je Konvencija bila prekršena, to imati za posledicu podrivanje pravnog sistema Srbije. (Od predstavnika Saveta je zatraženo da navede, ako može, praktične primere u kojima se to dogodilo, ali on to nije mogao da učini.)

Predstavnica Vrhovnog kasacionog suda izjavila je da se predmeti, koji se tiču korupcije, dele na slučajeve „sitne” korupcije i visoke korupcije; za te potonje sudi se pred Specijalnim

sudom. Njeno iskustvo ukazuje na to da su bolje pripremljeni slučajevi sitne korupcije nego slučajevi visoke korupcije (koji uključuju i umešanost visokih državnih funkcionera). Ona je objasnila da je teško voditi istragu u predmetima koji se odnose na korupciju i da postoji stvarna potreba za uvođenjem mera zaštite svedoka i dodatnih zakonskih propisa. Istakla je da veruje da postoji potreba za potpunom anonimnošću svedoka (uključujući i fazu suđenja) budući da, prema sadašnjim propisima, identitet svedoka mora da bude obelodanjen odbrani. Ona je objasnila Grupi da se Evropski sud bavi pitanjem pravičnog suđenja u celini, i ne razmatra svaki segment ponaosob; tako, na primer, u zakonu nema ničega što bi zabranilo da prikriveni islednik anonimno svedoči, ako postoje zaštitni mehanizmi koji će osigurati pravičnost suđenja. Ona je zaključila da je sudijama potrebna obuka da bi shvatili da korišćenje prikrivenog islednika nije istovetno s korišćenjem agenta provokatora. Objasnila je da mogu da se koriste dokazi koji se prikupe pomoću SIM, ali u odnosu na njih mora biti uspostavljena ravnoteža pomoću zaštitnih mehanizama i takođe mora biti dopušteno odbrani da izvrši unakrsno ispitivanje.

Pored toga, rekla je da se ispoljava i dodatna potreba za obukom kada je reč o novom ZKP, koji omogućuje tužiocu da sasluša optuženog. To saslušanje će, razume se, morati da se odvija u skladu sa EKLJP.

Predstavnica Vrhovnog kasacionog suda identifikovala je sledeće potrebe za obukom:

- i. Prikupljanje/pribavljanje dokaza u istragama-postupcima za koruptivna krivična dela;
- ii. Svedočenje veštaka ne zadovoljava standarde kvaliteta i obično ne može da izdrži pomnu analizu; veštaci često menjaju mišljenje kada su podvrgnuti unakrsnom ispitivanju;
- iii. Sudijama su potrebne obuke o procenivanju dokaza (šta je pouzdano/kredibilno, a šta nije);
- iv. Forenzički dokazi iz finansijske oblasti/istraga često stižu suviše kasno; tužioci bi trebalo da ulože napore da već u ranoj fazi istrage angažuju forenzičke stručnjake za finansije. Obukom bi trebalo obuhvatiti veštake, policiju i tužilaštvo. Savet je ustanovio da se finansijski tokovi ne shvataju dovoljno dobro i da banke ispoljavaju nespремnost da dostave informacije;
- v. Postoji potreba da se Strategija za borbu protiv korupcije i Akcioni plan uvrste u program obuke budući da većina praktičara nije upoznata s njima.

Tužilaštvo (organizovani kriminal)

Predstavnica tužilaštva nije se složila sa zaključkom predstavnice Saveta za borbu protiv korupcije o inertnosti tužilaštva i policije kada je reč o postupanjima u predmetima koji su inicirani izveštajima Saveta, naglašavajući da ova tvrdnja nije tačna.

Složila se sa sudijom Vrhovnog kasacionog suda u oceni da je lakše postupati u predmetima iz oblasti korupcije u kojima postupaju tužilaštva opšte nadležnosti, a odnose se na na primanje i davanje mita npr. u zdravstvu i državnoj upravi, dok je za predmete koji se odnose na tzv. „visoku“ korupciju obzirom na svojstvo osumnjičenih, kao i privredni kriminal u kojima se kao oštećena javlja država, a reč je o milionskim štetama, teže pribaviti valjane dokaze zbog prirode samih predmeta, činjenice da su to predmeti sa velikim brojem okrivljenih, mnoštvom dokaznih materijala i komplikovanim finansijskim veštačenjima.

Po mišljenju predstavnice Tužilaštva za organizovani kriminal (TOK-a), trenutno aktuelni predmeti u kojima se ispituju 24 privatizacije su komplikovani i iz razloga što su navedene privatizacije vršene u periodu od 2004-2007. godine, pa je otežano i prikupljanje dokaza, imajući u vidu protok vremena, a posebno nemogućnost primenjivanja posebnih dokaznih radnji kao što su tajni nadzor komunikacije, tajno praćenje i snimanje, simulovani poslovi i prikriveni islednik.

Naglašeno je da u TOK-u trenutno postupa 16 zamenika Tužioca za organizovani kriminal, te da su svi pohađali veliki broj seminara na kojima su stekli nova saznanja iz oblasti forenzičkog računovodstva, kao i funkcionisanja finansijskih institucija i uopšte preduzeća i kompanija, što je omogućilo da svi budu podjednako angažovani u predmetima korupcije i finansijskog kriminala.

Iz ličnog iskustva napominje da je posebno važno da svaki predloženi seminar obuke vode stručnjaci koji razumeju okvire srpskog zakonodavstva i poslovne prilike u Srbiji; da bi se ilustrovala potreba, navedeno je kao primer da je za Tužilaštvo za organizovani kriminal, MUP Republike Srbije, Beogradsku berzu i Upravu za sprečavanje pranja novca nedavno organizovan seminar o poslovanju berze zloupotrebama u trgovanju hartijama od vrednosti, a na kojem su se kao predavači pojavili eksperti sa Njujorške i Londonske berze, čije iskustvo i poslovanje je bilo interesantno čuti, ali u okvirima Srbije nemoguće primeniti.

Za razliku od zamenika TOK-a, zamenici tužilaca iz viših i osnovnih javnih tužilaštava, posebno iz unutrašnjosti, ne dobijaju isti nivo pomoći i obuke. Pored toga, policiji, posebno van Beograda, takođe je neophodna praktična obuka, a sve sa ciljem da im se olakša postupanje u predkrivičnom postupku, posebno imajući u vidu mogućnosti savremene tehnologije koju u velikoj meri koriste izvršioци krivičnih dela iz oblasti korupcije i privrede.

Zamenici Tužioca za organizovani kriminal, kao i sudije iz Posebnog odeljenja Višeg suda u Beogradu već godinu i po primenjuje u praksi nov Zakon o Krivičnom Postupku (ZKP) kojim je data mnogo aktivnija uloga tužiocima, kako u predkrivičnom postupku, tako i na glavnom pretresu, dok je zbog uvođenja tužilačke istrage ova faza postupka u potpunosti uslovljena umešnošću, znanjem i angažovanjem tužilaca. Imajući u vidu da je i u tužilaštvima i sudovima opšte nadležnosti od oktobra ove godine počinje primena odredbi navedenog ZKP-a, zamenici TOK-a su spremni da svoja iskustva u primeni istog prenesu kolegama.

Predstavnik Uprave za sprečavanje pranja novca (USPN):

Predstavnik USPN je izjavio da je problem Uprave to što svi organi i sve agencije u Srbiji u potpunosti ne razumeju ulogu i nadležnosti Uprave. On je naglasio da je USPN nadležna za primanje informacija i izveštaja o svim transakcijama iznad 15000 evra. USPN saraduje sa ostalim organima i agencijama i bolje razumevanje će pomoći da se ta saradnja produbi.

USPN sugeriše da bi u okviru obuke trebalo posvetiti pažnju onome što bi omogućilo da se funkcioneri drugih organa i agencija bolje upoznaju s tim kako identifikovati prve nagoveštaje sumnjivih aktivnosti, kako procenjivati primerenost unutrašnje kontrole i kako je moguće preduzimati preventivne mere.

Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP):

Predstavnik MUP-a je izjavio da, u celini gledano, policajci ne donose nikakve operativne odluke, a da se prethodno o tome ne konsultuju s tužiocem. Postoji nekoliko zakona posvećenih borbi protiv korupcije, i baš kao i sudije i tužioc, tako i policajci treba da budu blagovremeno informisani o svim novinama i da budu obučeni kada je reč o novim zakonima.

Obuka koja bi bila posebno korisna za zaposlene u MUP-u obuhvatila bi sledeće:

- i. Forenzičko računovodstvo;
- ii. Korišćenje prikriivenih islednika (u tu obuku bi valjalo uključiti i sudije i tužioce);
- iii. Korišćenje specijalnih istražnih mera;
- iv. Obuka prikriivenih islednika o tehnikama rada;
- v. Zaplena kompjutera i pretraga kompjutera;
- vi. Zakon o zaštiti uzbunjivača / svedoka;
- vii. Upravljanje predmetima i način upravljanja spisom predmeta (npr. kako se postarati da osetljive informacije koje se nalaze u spisu predmeta budu potpuno zaštićene);
- viii. Međunarodna pravna pomoć.

Potrebama za obukom treba se pozabaviti ne samo u Beogradu već i na celoj teritoriji zemlje i valjalo bi organizovati zajedničku obuku, da se ne pravi razlika između jedinica za organizovani kriminal i drugih jedinica. Multidisciplinarni timovi treba da budu preduslov za svaki kurs. Sami instruktori treba da budu iz lokalne sredine, ali bi valjalo obezbediti i doprinos stranih stručnjaka.

MUP trenutno organizuje obuke različitih nivoa, od osnovnog do visokog, i važno je da se radi na osnovama postavljenim u prethodnim programima obuke koje su zaposleni pohađali. Pored toga, MUP je započeo seriju kurseva za obuku instruktora i počeo je da radi na izradi priručnika.

Opšti pregled Radne grupe

Među predstavnicima je postignut konsenzus o sledećem:

- U svim organima i agencijama došlo je do zamora obukama;
- Važno je da budu angažovani lokalni treneri, a ne samo strani. Međutim, valjalo bi pozivati strane stručnjake da učestvuju na kursovima kako bi mogli da razmene svoja iskustva sa srpskim tužiocima, policajcima i sudijama;
- Van Beograda postoji akutna potreba za obukom.

28. maj: Sastanci s predstavnicima drugih međunarodnih organizacija

Održan je sastanak s predstavnicima drugih međunarodnih organizacija koje su takođe angažovane na obučavanju pripadnika srpskih organa i agencija u borbi protiv korupcije. Od onih koji su pozvani, na sastanku su učestvovali predstavnici OEBS-a i Američkog ministarstva pravosuđa.

OEBS ima prilično obiman program obuke za sudije i policajce/tužioce. Predstavnicima OEBS-a je skrenuta pažnja na diskusije vođene između SE i Radne grupe, i oni su se saglasili da je potrebna obuka iz sledećih oblasti:

- i. Primena specijalnih istražnih mera. (OEBS je organizovao jedan broj kurseva o primeni SIM u periodu od četiri i po godine, i sponzoriseo je nekoliko studijskih putovanja specijalizovane grupe pripadnika Službe za borbu protiv organizovanog kriminala MUP-a Srbije (SBPOK). OEBS procenjuje da ta jedinica odlično funkcioniše kada je reč o krupnim predmetima, a jedinica za nadzor se smatra najboljom u regionu.)
- ii. Finansijske istrage (svi njihovi aspekti).
- iii. Proaktivna istraga (OEBS je obezbedio obuku iz te oblasti radeći na onim predmetima koji nisu uspeali).
- iv. Javne nabavke.
- v. Sprečavanje pranja novca / izbegavanje plaćanja poreza i pronevera.

Što se tiče policijskog rada, OEBS će uskoro pokrenuti niz kurseva za 25 policajaca i finansijskih istražitelja. Predviđeno je da obuka započne krajem avgusta/početkom septembra 2013. Namenjena je pripadnicima policije koji imaju najmanje pet godina iskustva i predviđeno je da tom obukom budu obuhvaćeni policajci iz cele Srbije. Po završetku obuke, OEBS namerava da dalje trenira te policajce.

Pored toga, OEBS pruža pomoć Radnoj grupi za borbu protiv korupcije u pogledu 24 slučaja koja je EU identifikovala kao prioritete. Radi obuke odgovornih za te predmete, OEBS će organizovati jednonedeljne kurseve za po 15 polaznika i nada se da će na taj način obučiti 120 polaznika u dvema ključnim oblastima, a to su:

- i. Ispitivanje finansijskih iskaza i bilansa;
- ii. Vođenje finansijskih istraga.

OEBS je sproveo sopstveno početno ispitivanje i ustanovio je da postoji potpuno nerazumevanje (kako među tužiocima, tako i među policajcima) čak i onih najosnovnijih finansijskih dokumenata. OEBS sada namerava da sprovede neposrednu procenu potreba za obukom kroz razgovore sa svakim pojedincem, budući da je ustanovljeno da grupne diskusije ne pomažu u identifikovanju stvarnih potreba. OEBS se nada da će moći da razradi program obuke u kojem će se gradivo postupno usložnjavati, umesto da organizuje nekoliko kurseva koji već na prvim sesijama zastanu, ne uspevajući dalje da se razvijaju.

Od OEBS-a je zatraženo da odgovori na pitanje da li su policajci i tužioci podvrgnuti postupku provere (kao što je slučaj u drugim jurisdikcijama, kada je reč o postupanju sa osetljivim materijalom). OEBS je to zaista sugerisao srpskim vlastima, ali je to doživljeno kao „uvreda” i glatko je odbačeno. Tužioci su, nasuprot tome, bili nešto otvoreniji prema ideji provere, iako se, u celini gledano, može kazati da ona nije pobudila nikakvo zanimanje.

OEBS namerava da sprovede procenu svog programa obuke krajem 2013. godine.

OEBS je identifikovao sledeće oblasti za stalnu obuku:

- i. Ocena dokaza (u diskusijama sa Radnom grupom, SE je stekao nedvosmislen utisak da se tužioci i sudije još uvek muče s ocenom dokaza i često samo slede mišljenje veštaka u meri u kojoj se čini da se odluke tužilaštva rukovode ocenama veštaka);

- ii. Primena SIM i pitanja zaštite ljudskih prava (to je od posebne važnosti za sudije);
- iii. Forenzičko računovodstvo;
- iv. Finansijske istrage.

Američko ministarstvo pravosuđa (US DOJ) razvilo je svoj program obuke u okviru „tužilačke obuke u inostranstvu” i federalni tužioci se nalaze u Srbiji kako bi pomogli u obuci i u pripremi propisa. Rezidentni pravni savetnik angažovan je u radu svih relevantnih organa i agencija, tužilaštva, policije, sudstva i poreskih organa. Program je proširen da bi se njime obuhvatili i svi vidovi privrednog kriminala, umesto da bude usredsređen samo na slučajeve korupcije.

Aktivnosti US DOJ obuhvataju:

- i. Obuka i diskusije za okruglim stolom s relevantnim organima i agencijama. Okrugli stolovi imaju u žiži interesovanja najbolju praksu, ”. Pružanje pomoći tužiocima u radu na tekućim predmetima.
- ii. Pružanje podrške u istrazi i gonjenju predmeta angažovanjem finansijskih stručnjaka / forenzičkih računovođa.
- iii. Obezbeđivanje opreme.

Program obuke je koncipiran u saradnji s tužiocima i do danas je US DOJ organizovao obuku iz sledećih oblasti:

- i. finansijske istrage;
- ii. razumevanje bilansa, finansijskih iskaza / računovodstvenih knjiga itd.

Prema iskustvu koje su stekli predstavnici US DOJ, može se zaključiti sledeće:

- i. U Srbiji se prednost daje obukama koje sprovode lokalni u odnosu na strane stručnjake;
- ii. Kursevi ne bi trebalo da traju duže od tri dana;
- iii. Pošto se događa da isti učesnici pohađaju iste kurseve kada se ponavljaju, ti ljudi postaju nezainteresovani (US DOJ je često tražio da kurseve pohađaju različiti polaznici, ali nije imao mnogo uspeha u tom pogledu).

Procena US DOJ je da će novi ZKP predstavljati izazov za tužioce budući da su, kako sada stoje stvari, pripadnici policije i ranije bili direktno nadležni za istražne radnje. Novi zakon će nalagati da tužioci sprovode istragu, tako da će njima trebati dodatna oprema i obuka da obavljaju tu funkciju.

Istražiteljima je obezbeđena izvesna obuka za finansijske izveštaje i dokumentaciju, na primer, za kreditne kartice koje odobravaju određeni trgovinski lanci i koji se mogu koristiti samo u prodavnicama tih trgovinskih lanaca; međutim, po mišljenju US DOJ, istražiteljima ponekad nedostaje suštinskog razumevanja finansijskih izveštaja i zato je, kako se pokazalo, rad otežan.

US DOJ je takođe identifikovao stvarne potrebe za obukom u sledećim oblastima:

- i. Međunarodna pravna pomoć za sve organe i agencije.
- ii. Korišćenje posrednih dokaza.

- iii. Pranje novca: obuka iz oblasti finansijskih tendencija kretanja, potrebna je radi omogućavanja valjanog praćenja finansijske tokove. (US DOJ je organizovao neke kurseve usredsređene na analiziranje obaveštajnih podataka itd., ali tu nije bilo ulaženja u detalje.)
- iv. Sudije i tužioci trebaju dodatnu obuku vezanu za ocenu dokaza: praksa pokazuje da oni najčešće slede preporuke veštaka; to posebno važi za finansijske veštake
- v. Postoji stvarna zainteresovanost među tužiocima da nauče više o specijalnim istražnim merama [npr. o simulovanim pravnim poslovima (što je primenjeno u dva slučaja), o prikrivenim islednicima (ovde postoji potreba za jasnim razgraničenjem pojmova `podsticanja` postavljanja „zamke”`agenta provokatora`)].

Na praktičnom nivou, postoji potreba da se proširi grupa instruktora i da se obučavaju i oni van Beograda (većina organizacija usredsređuje se na obučavanje onih koji su stacionirani u Beogradu,).

Srbija ima sledeća tela nadležna za obuku:

- Pravosudna akademija koja je zadužena za obuku sudija i tužilaca
- Policijska akademija zadužena za obuku novih pripadnika policijskih snaga
- Centar za specijalističku obuku i usavršavanje policije (MUP), koji je zadužen za stalno stručno osposobljavanje i usavršavanje policije.

Preporuke za Savet Evrope

- Budući programi obuke treba da budu praktični i suštinski – sesije posvećene „prenošenju znanja” treba da budu tako strukturisane da polaznici ne budu podvrgnuti klasičnim ex cathedra predavanjima i prezentacijama.
- Sesije posvećene obuci treba da budu intenzivne i izazovne, ako se želi da polaznicizaista steknu nova znanja, što će im biti od koristi u praktičnom radu. Da bi se to postiglo, mora postojati spremnost učesnika da sesijama posvete svoju nepodeljenu pažnju i da dopuste sebi da budu u potpunosti „zaokupljeni” onim što se odvija na sesijama.
- Svaki program obuke treba da sadrži izazovne probleme zasnovane na utvrđenim scenarijima kojima će biti testirano i iskušavano znanje, odnosno učenje svakog polaznika programa. U tom cilju, svaki program treba na samom početku da obuhvati jednu od onih „oprobanih vežbi koje su se dokazale u praksi” i koje će podstaći pažnju polaznika za program nastave i podstaći njihovu spremnost da se uhvate u koštac sa svim izazovima koji im predstoje.
- Lokalni stručnjaci treba da imaju centralnu ulogu u svakom programu obuke. Ako takav stručnjak nije već obučen za vođenje stimulativnog i interaktivnog kursa, trebalo bi organizovati sesije koje će biti posvećene tome kako se uspešno sprovodi obuka.
- Angažovanje lokalnih stručnjaka treba da bude dopunjeno korišćenjem znanja stranih stručnjaka. U ovoj fazi razvoja borbe protiv korupcije/razvoja krivičnog prava, Srbija mora biti u mogućnosti da koristi i međunarodne predavače i najbolju praksu. Takav pristup će takođe pomoći da se uspostavi mreža za praktični rad u kojoj će policajci, tužioci i sudije iz Srbije sarađivati sa svojim kolegama iz drugih evropskih zemalja.

- Multidisciplinarna obuka za istražitelje, tužioce i istražne sudije predstavljaće, to je gotovo sigurno, najdelotvorniji način za prenošenje intenzivnog znanja o praktičnom problemu borbe protiv korupcije. Takva obuka će biti od pomoći za uspostavljanje koordinacije i saradnje i omogućiće svakoj partnerskoj grupi da jasnije shvati kako drugi razmišljaju i pristupaju tom problemu. Multidisciplinarna obuka će takođe u izvesnoj meri omogućiti da se postigne jedinstveno poimanje prava i prakse u komplikovanijim oblastima (kao što je primena specijalnih istražnih mera, „postavljanje zamke”/provokacija ili finansijske istrage).
- Kada je reč o sudijama (osim istražnih sudija), preporučuje se da njihov intenzivni nastavni program ne bude multidisciplinarni, već da se ti kursevi održavaju samo za sudije (pritom treba naglasiti da predavači na kursevima – stručnjaci i instruktori – ne treba da budu samo iz redova sudija već i iz redova pripadnika policije, tužilaštva i advokata odbrane). Realnost je takva da postoje velike praznine u znanju, nesporazumi i neiskustvo u praksi kojima se treba pozabaviti na podroban, savremen i interaktivan način. Takav pristup verovatno ne bi mogao da funkcioniše ako bi se grupa sudija našla u istim klupama s pripadnicima policije i kolegama iz tužilaštva; u toj situaciji sudije bi se verovatno ponašale pomalo odbranaški, nespreme da rizikuju da budu ocenjene kao osobe bez dovoljno stručnosti, pa je malo verovatno da bi u potpunosti učestvovala u praktičnim vežbama koje zahtevaju individualno odlučivanje.
- Svaki intenzivni kurs (namenjen instruktorima koji će potom ta stečena znanja „kaskadno” prenositi dalje polaznicima narednih kurseva) treba da traje ukupno osam dana. S obzirom na profesionalna zaduženja učesnika, preporučujemo da svaki kurs bude održan u dva ili tri dela (drugačije rečeno, 4+4 dana ili 3+3+2 dana). Taj program je duži nego što je bilo predviđeno projektom; međutim, on je suštinski značajan za sadržajnu obuku i za sticanje i nadogradnju znanja.
- S obzirom na budžetska i vremenska ograničenja, preporučuje se da se u okviru postojećeg projekta, ako se želi da budu postignuti održivi rezultati, posle predloženih intenzivnih osmodnevnih kurseva održe kraći kursevi (u trajanju od dva do četiri dana) namenjeni specijalistima/potencijalnim specijalistima-praktičarima; ti kursevi bi npr. bili posvećeni finansijskim istragama, proaktivnom radu i primeni specijalnih istražnih mera (posebno u oblasti borbe protiv korupcije) i na njima bi se detaljno uobličila istražna strategija (za tužioce i određene ključne ljude u redovima policije).
- Tokom diskusija u Radnoj grupi i na sastanku između Saveta Evrope i drugih međunarodnih aktera koji pružaju tehničku pomoć Srbiji uspele su se osvetliti ključne oblasti materijalnog prava i prakse u kojima je potrebna obuka. To su, pre svega, sledeće oblasti:
 - Krivični i proceduralni okviri srpskog zakonodavstva u oblasti borbe protiv korupcije / privrednog kriminala;
 - Ocena dokaza (uključujući poređenje neposrednih i posrednih dokaza);
 - Odnos između obaveštajnih podataka i dokaza, kao i odnos (međusobna veza) između faze prikupljanja podataka i faze istrage;
 - Razvoj odgovarajuće istražne strategije;
 - Primena specijalnih istražnih mera i metodologije rada prikrivenih islednika;

- Izbegavanje provokacija/nezakonitog „postavljanja zamke” u proaktivnim istragama;
- Obezbeđivanje da se poštuju ljudska prava sve vreme dok je neki predmet aktivan;
- Prikupljanje i korišćenje finansijskih dokaza;
- Dokazi dobijeni veštačenjem;
- Pretraga računara, mobilnih telefona i drugih uređaja za elektronsko skladištenje podataka;
- Dobijanje/pružanje pomoći iz drugih država/drugim državama u krivičnim predmetima (međunarodna pravna pomoć) [MPP] i administrativna ili neformalna pomoć).

Važno je da se svim gore navedenim temama pristupi detaljno i diskurzivno kako se ne bi prenebrele ili „preskočile” teške odluke i iznijansirane presude koje su često potrebne ako se želi uspešno napredovati ka rešavanju predmeta.

- Preporučuje se da se materijal za obuku razradi u vidu praktičnog priručnika (koji treba ažurirati da bi se potvrdila njegova referentnost) i propratiti ga studijama slučaja koje će biti zasnovane na utvrđenim scenarijima.
- Ako se želi da predložena obuka donese održive rezultate, onda ona treba da obuhvati i podučavanje u oblasti efikasnih tehnika upravljanja predmetima. U tom cilju, izuzetno je važno da organi i agencije koji su u taj posao uključeni postignu saglasnost o načinu, odnosno pristupu upravljanju predmetima, i da potom primenjuju to što su se dogovorili.
- U tesnoj vezi sa upravljanjem predmetima (‘case management’) i valjanim razvojem strategije istrage jeste to što izvesne aspekte istrage treba poveriti konkretnim ljudima i odrediti „glavnog istražitelja” (ili dati neki drugi naziv toj funkciji), koji će imati određeno starešinstvo i neposredno sarađivati s tužiocem na oblikovanju i usavršavanju istražne strategije, zavisno od toga kako se razvija istraga u okviru predmeta. I ovde valja naglasiti da je neophodan prethodni dogovor između organa i agencija kao i da se praktična obuka održi. Moguće je da će takav pristup biti dočekan izvesnim primedbama i otporom; međutim, iskustva stečena širom Evrope, kao i drugde, pokazuju da se u praksi pokazalo kako su to najbolja rešenja koja će doprineti tome da se vidno poboljša kvalitet istraga i krivično gonjenje.
- Kada je reč o specijalnim istražnim merama i primeni drugih sličnih metoda, preporučuje se da se u okviru postojećeg načina formulisanja aktivnosti na planu obuke iskoristi prilika za rad sa istražiteljima i tužiocima da bi se uspostavio formalni obrazac koji će se koristiti za iznošenje predloga itd. Takav pristup odražava međunarodnu dobru praksu i obezbediće da istražitelji i tužiocima neprestano imaju na umu sve relevantne razloge (npr. neprestano će voditi računa o obavezi da se poštuju ljudska prava, kao i o zahtevima koji se postavljaju u nacionalnom zakonodavstvu) kada pripremaju i podnose zahteve tj. naloge za primenu određenih radnji.
- Kursevi treba da budu praćeni i dopunjeni stalnim mentorstvom i događajima koji će omogućiti umrežavanje / razmenu znanja.

(2) PROGRAM NASTAVE I NASTAVNI PLAN

Ovaj deo tehničkog izveštaja razmatra dva zasebna, ali međusobno povezana pitanja:

U delu `A` utvrđuje se dobra praksa, čije bi usvajanje trebalo da razmotre organi i agencije uključeni u otkrivanje i gonjenje predmeta iz oblasti korupcije i privrednog kriminala, a sagledava se i način na koji to može biti ostvareno (Metodologija). Pored toga, predmeti iz oblasti korupcije i privrednog kriminala mogu se rešavati samo ako se uzme u obzir i širi kontekst. Uslovi koji su ključni za uspešnu istragu, gonjenje i suđenje u predmetima korupcije i privrednog kriminala identifikovani su u delu `A(2)`.

U delu B utvrđene su ključne oblasti za koncipiranje i razradu nastavnog plana u Srbiji, kao i potrebe da se obezbedi da se obuka zasniva na praktičnim vežbama. Obuka takođe treba da teži razvoju veština u odlučivanju i ocenjivanju, kao i u upravljanju rizikom u takvim predmetima. Svaka od zainteresovanih stranatreba da bude pozvana da sagleda sopstvene ciljeve prema kojima obuka treba da se upravlja; da bi se u tome pomoglo, navedeni su primeri takvih ciljeva.

DEO A

(1). Opšti pregled uporedne dobre prakse koja će pomoći da se obezbedi valjano građenje slučaja/predmeta

Tim istražitelja i tužilaca

- i. Slučajeve treba da istraže i krivično gone specijalisti za sprečavanje i borbu protiv korupcije/privrednog kriminala radeći u organu ili agenciji koja je centar 'ekspertize' u datoj oblasti.
- ii. Istražitelji i tužioc i su u potpunosti provereni ili je njihova bezbednosna provera izvršena do najvišeg nivoa.
- iii. Formiran je tim istražitelja koji poseduje pravu kombinaciju veština i znanja, zavisno od zahteva koje postavlja određeni slučaj.
- iv. Postoji adekvatan pristup valjanog upravljanja predmetom, tako da su razni istražitelji zaduženi za različite aspekte istrage tj. snose odgovornost za različite aspekte istrage.
- v. Za svaki pojedinačni predmet formira se tim istražitelja, vodeći računa da svi ti istražitelji zajedno poseduju sve potrebne veštine (npr. poznavanje forenzike, upravljanje dokazima, prikupljanje dokaza, istraga finansijskih/poslovnih knjiga);
- vi. Viši ili stariji istražitelj vrši nadzor nad kompletnom istragom.
- vii. Postoje odgovarajuće linije komunikacije među svima koji su u taj posao uključeni, uz postojanje „bezbednih” koridora tamo gde je to potrebno.
- viii. Razmena i podela informacija zavisno od potreba.
- ix. Tužioc i su u celosti upućeni u sve relevantne aspekte procesnog i krivičnog prava, tako da mogu izgraditi čvrstu argumentaciju za potvrđivanje/pobijanje kada su suočeni s loše koncipiranom i nelogično postavljenom pravnom argumentacijom ili primedbama koje iznose advokati odbrane.

Metodologija

- i. Postojanje delotvorne koordinacije u svakoj fazi između istražitelja/tužioca/istražnog sudije (zavisno od zahteva koji se postavljaju u svakoj fazi):
- ii. Upravljanje predmetom koje omogućuje evidentiranje, trenutno pretraživanje i nalaženje podataka o svim preduzetim akcijama, kao i prikupljenih dokumenata i koraka koje je preduzeo istražni tim.
- iii. Svaka odluka se evidentira u pismenoj formi, uz propratno obrazloženje/pobrojane razloge za njeno donošenje.
- iv. U svakoj ključnoj fazi, kao i u svakom ključnom događaju, vrši se procena rizika i potom se dalje postupa saglasno toj proceni.
- v. Nezavisno preispitivanje koraka preduzetih u istrazi; to preispitivanje se odvija u unapred utvrđenim intervalima – po svakom bitnom događaju.
- vi. Odgovarajuća procena, razrada i prenošenje obaveštajnih podataka.
- vii. Spoznaja da takvi obaveštajni izvori kao što su doušnici mogu biti skloni manipulaciji/zadovoljavanju isključivo vlastitih potreba, pa valja primeniti metodologiju/odgovarajuću veštinu da bi se na minimum sveo rizik od ugrožavanja celokupnog postupka.
- viii. Valjano istraživanje ciljeva i svedoka.
- ix. Formulisanje strategije istrage, koja treba da bude dinamična i takva da ju je moguće preispitivati u meri u kojoj rad na predmetu bude napredovao.
- x. Parametri istrage treba da budu racionalno postavljeni (posebno u veoma opsežnim slučajevima, u kojima bi se moglo dogoditi da istraga bude previše „rastegnuta” i da se protegne na područje koje je veće od onog koje ona objektivno može da pokrije.
- xi. Gde god je to moguće, teži se iznalaženju potkrepljujućih/potvrđujućih dokaza.
- xii. Informacije/materijal kojim se potkrepljuju predlozi/zahtevi (npr. zahtev za primenu specijalnih istražnih mera) treba da budu dati u zvaničnom vidu da bi se osiguralo da je, u svakom pojedinačnom slučaju, istražitelj/tužilac imao na umu sve relevantne razloge. Treba utvrditi niz takvih formalnih oblika. (Valja naglasiti da je takav pristup potpuno ispravan i saglasan sa zakonskim rešenjem.)
- xiii. Pokretanje proaktivne istrage i primena specijalnih istražnih mera na osnovu obaveštajnih podataka (tj. onda kada je to opravdano pouzdanim obaveštajnim podacima) uz odgovarajuće ovlašćenje i stalni nadzor i neprestano obavezno evidentiranje svih događaja i promena tokom primene tih mera. Pored toga, primena specijalnih istražnih mera treba da bude predmet neprestanog preispitivanja, tako da ovlašćenje, odnosno dozvola za njihovu primenu može biti povučena čim prestanu da postoje razlozi koji su poslužili kao opravdanje za primenu tih sredstava.
- xiv. Treba posebno voditi računa o tome da se izbegne kompromis, gubitak kredibiliteta i otvori mogućnost da se sugeriše da je neki svedok bio nepropisnoinstruisan. U tom cilju, treba dokumentovati sve akcije i aktivnosti, odrediti sve pojedinačne tačke kontakta (gde god je to praktično izvodljivo), a sve odluke donositi na srazmeran način potkrepljen obrazloženjem koje je moguće objektivno opravdati. Kad god je to potrebno, treba primeniti nadzor i video-snimanje samih istražitelja u okolnostima u kojima postoji opasnost da docnije bude izneta neosnovana primedba kako su oni manipulirali situacijom ili kako su se na neki drugi način ponašali opresivno ili nesavesno.

- xv. Sve istražne radnje i tužilačke odluke treba da budu koncipirane i donete u skladu sa okvirima međunarodno utvrđenih ljudskih prava.
- xvi. Složeni dokazi (posebno finansijski i računovodstveni) treba da budu predloženi sudu pomoću planova i rezimea, pored npr. primarnih finansijskih knjiga. Razume se, primarni materijal ostaje dokazni materijal, pa procesni zakoni većine zemalja ne sprečavaju pripremu i izlaganje takvog materijala kako bi primarni dokazi bili lakše shvatljivi. Rezultat takve prezentacije treba da bude pružanje pomoći svim strankama pred sudom, kao i samom sudu.
- xvii. Istraga uvek treba da bude zasnovana na načelu „prati tokove novca/imovine”. Takođe, u istrazi treba imati na umu koliko je važno identifikovati fizičko lice koje je stvarni vlasnik.

(2). Pitanja koja treba razmotriti kada se utvrđuje da li su se stekli uslovi koji su suštinski značajni za uspešnu istragu, gonjenje i presuđenje u predmetima iz oblasti korupcije i privrednog kriminala

Zakonski i institucionalni okvir

- Da li postoji odgovarajući zakonski okvir, u šta spadaju:
 - Oblast sprečavanja pranja novca i njegove kontrole;
 - Prijave imovine/prihoda za državne službenike i funkcionere;
 - Krivični i upravnopravni/građanskopravni propisi koji se u najširem smislu bave korupcijom/privrednim kriminalom (npr. zakoni koji se bave primanjem i davanjem mita, zloupotrebom službenog položaja, proneverom, prevarom, insajderskom trgovinom i krivičnim delima protiv privatizacije, kontrolom javnih nabavki, pranjem novca) i da li ti zakoni predviđaju delotvorne kazne s jasnim efektom odvraćanja;
 - Kontrola sukoba interesa i kazne u slučaju utvrđenog sukoba interesa;
 - Kodeksi ponašanja/prakse u javnom i privatnom sektoru koji sadrže izričite odredbe kojima se zabranjuje primanje i davanje mita, pored toga što su za takva dela propisane i kazne;
 - Relevantni međunarodni ugovori i konvencije postaju deo nacionalnog zakonodavstva i izvršavaju se;
 - Zakoni o slobodi informisanja;
 - Zakoni o zaštiti uzbunjivača;
 - Priznati računovodstveni i revizorski standardi.
- Postoji li stvarna politička volja za otkrivanje i preduzimanje odgovarajućih mera?
- Postoji li obučeno pravosuđe (sva tri njegova segmenta) koje je nepristrasno i kome je zajemčena nezavisnost?
- Postoji li specijalistički pravosudni kapacitet (u sva tri segmenta) za borbu protiv korupcije, koji je ili stacioniran u specijalističkom organu ili organizovan na takav način da je moguće izbeći njegovo razvodnjavanje ili preterano „rastezanje” stručnosti?
- Da li postoji delotvorni regulatorni sistem i sistem izdavanja dozvola i ovlašćenja za posebno osetljive/visokorizične sektore, uključujući tu i sektor finansijskih usluga? Da li su standardi regulative jednoobrazni i da li se dosledno primenjuju?

- Da li postoji delotvorna revizija u javnom sektoru i da li postoji odgovarajuća kontrola Vladinih troškova?
- Da li postoji odgovarajući aparat državne službe koji je zasnovan na otvorenoj konkurenciji i meritokratiji?

Predistražni i istražni postupak

- Da li postoji valjano razvijena sposobnost organa u prikupljanju obaveštajnih podataka?
- Da li postoji odgovarajući obaveštajno/istražni „interfejs“?
- Da li je odabran istražni tim na način koji će obezbediti da u njemu budu zastupljene sve potrebne veštine i umeća?
- Da li postoji sistem za upravljanje predmetima koji je prilagođen svrsi?
- Da li su za izvodjenje pojedinih istražnih radnji uvek „zaduženi“ posebni službenici koji na taj način postaju odgovorni za sprovođenje tih mera?
- Da li je određen viši istražitelj za saradnju s tužiocem da bi se obezbedilo da sve linije istrage budu zastupljene i da se strategija menja u meri u kojoj napreduje istraga?
- Da li tužilac od samog početka sadržajno upravlja predmetom i usmerava ga, ali istovremeno traži i savete tima istražitelja?

Sudski postupci

- Da li je odluka o otvaranju istražnog dosijea/otpočinjanju sudskog procesa doneta objektivno i bez favorizovanja bilo koga, bez donošenja posebne koristi bilo kom pojedincu, ili grupi, ili klasi?
- Da li su sve istražne i sudske radnje u potpunosti oslobođene bilo kakvih političkih represalija?
- Da li je ceo proces transparentan, da li je otvoren za izazove i da li svi, policija, tužioci i sudije snose odgovornost za svoje postupke?
- Da li je sudski postupak blagovremen ili je možda opterećen nepotrebnim kašnjenjem?
- Da li se kazne izvršavaju bez odlaganja?

DEO B: OBUKA I KONCIPIRANJE I RAZVOJ PROGRAMA

Ohrabrenje svakoj od zainteresovanih strana pojedinačno (bilo da je reč o istražiteljima, tužiocima ili sudijama) da formulišu skup praktičnih ciljeva u čijem ostvarivanju treba da im pomogne obuka

Pored utvrđenih načela, koja su rezultat dobre prakse u jednom broju jurisdikcija EU, svaka zainteresovana strana treba da razmotri i sopstvene ciljeve kojima će obuka biti prilagođena. Ti ciljevi bi mogli da obuhvate sledeće:

- Obezbediti pojačano poverenje javnosti u istragu, krivično gonjenje i suđenje u predmetima visoke korupcije;
- Osnajiti transparentnost istražnog postupka i glavnog pretresa;
- Razviti potpuno delotvorna partnerstva sa svim institucijama koje su uključene u borbu protiv korupcije;

- Ne prekidajući aktivnosti na „obimu”, tj. na slučajevima nižeg nivoa, u isto vreme uzimati u rad i slučajeve „visoke” korupcije predmete iz oblasti korupcije;
- Uspostaviti viši stepen pojedinačne odgovornosti za predmete;
- Odagnati sve sumnje u vezi sa pravnim osnovom postupaka u kojima se koristi prikriveni islednik i sličnih operacija i legitimno primenjivati takva sredstva, izbegavajući provokacije;
- Obezbediti odgovarajuće ljudske i tehničke resurse za tajne (prikrivene) i proaktivne operacije;
- Poboljšati delotvornost obrade predmeta van Beograda.

Razrada programa obuke: Pitanja kojima treba posvetiti posebnu pažnju

Priroda obuke

Predmeti iz oblasti korupcije i privrednog kriminala često su veoma složeni i sadrže transnacionalne elemente (bilo da se to dešava samo na nivou novčanih tokova, bilo da se dešava na nivou cele transakcije). U podjednako meri na tim slučajevima se često angažuju mnogi organi i agencije. Da bi se upravljalo takvim istragama, od presudnog su značaja kako delotvorna strateška koordinacija, tako i operativna saradnja. Veštine i pristup zato treba da budu pojačani i produbljeni kroz multisektorske vežbe koje ni u kom slučaju ne treba da predstavljaju klasična ex cathedra predavanja, već treba da budu zasnovane na predmetima/utvrđenim scenarijima (mada uz sve to treba da budu uvrštene i sesije na kojima će se prenositi suštinski važna znanja). Svaka sesija treba da se usredsredi prvenstveno na dve veštine:

- Veštinu donošenja racionalnih odluka na temelju vežbi iz trezvenog rasuđivanja u okolnostima u kojima su i sam proces odlučivanja i svi prateći razlozi u potpunosti obrazloženi i potkrepljeni dokazima;
- Procenu rizika i upravljanje rizikom (u svim njegovim oblicima i na svakom nivou).

Za takvu obuku potrebno je odgovarajuće planiranje i priprema. Posebno je važno da se identifikuju zaposleni/nadležni u svakom organu ili agenciji i da se jasno sagledaju uloge koje su svakome od njih poverene na osnovu zakona i na osnovu postojećih institucionalnih okvira; svi treba da shvate značaj i obim tih uloga. To znači da će pre početka kursa biti potrebno da svi koji su uključeni obave izvesne pripremne poslove.

Obuka treba da bude praktična, valjano ciljana, postupna i takva da, u skladu s tehnološkim napretkom, deluje na više čula odjednom. Obuka će se pozabaviti čitavim spektrom opštih i specijalizovanih istražnih tehnika i istovremeno će podsticati zajednički rad istražitelja i tužilaca u svakoj fazi. Kursevi će biti dopunjeni detaljnim nastavnim materijalom koji će biti podeljen i, ako to budžet dozvoli, trebalo bi da se nastave kroz stalni mentorski rad (na daljinu, u vidu onlajn aktivnosti, kao i u samoj zemlji).

Obaveštajno-dokazni interfejs

Iskustvo iz mnogih jurisdikcija pokazuje da je delotvoran obaveštajni kapacitet jedan od ključnih činilaca uspešne istrage u predmetima iz oblasti korupcije i privrednog kriminala.

Obaveštajna aktivnost ne bi trebalo da bude konceptijski razdvojena od istrage i krivičnog gonjenja onda kada se planira kako će izgledati program obuke; pre svega zato što je za policiju važno da postoji dobro razrađena i dobro rukovođena obaveštajna jedinica koja će podržati aktivnost istražitelja koji se bavi slučajevima korupcije i privrednog kriminala i to u svim fazama tog postupka. Upravo će takav obaveštajni mehanizam omogućiti da se identifikuju pretnje i mete, kao i osumnjičeni, i da se među svima njima utvrdi svojevrsna hijerarhija prioriteta. Pored toga, saradnja sa obaveštajnim stručnjacima pomoći će u prikupljanju dokaza i obezbediće odgovarajuću stratešku perspektivu koja je neophodna u donošenju operativnih odluka u istrazi. Sem toga, svi sektori krivičnog pravosuđa treba da prepoznaju vrednost i potencijal obaveštajne aktivnosti za razvoj onih preventivnih taktičkih metoda koji su presudno značajni za prevenciju i suzbijanje koruptivne aktivnosti i transakcija u domenu privrednog kriminala.

Iz svega što je ovde rečeno sledi da obaveštajna funkcija treba da bude u samoj žiži celokupne operacije i treba da bude ona koja pokreće aktivnosti istrage. Koncept obuke treba da odrazi to stanje i trebalo bi da, kao jedan od osnovnih rezultata obuke, donese sposobnost izrade i sprovođenja delotvorne strategije radi prikupljanja obaveštajnih podataka i upravljanja tim podacima dobijenim iz sledećih izvora:

- Agencije koje imaju pristup/sakupljaju obaveštajne podatke;
- Osetljivi obaveštajni izvori u zajednici;
- Prikriveni obaveštajni izvori;
- Obaveštajni podaci prikupljeni u zatvorima;
- Ostali, tehnički izvori;
- Međunarodne agencije.

Od obaveštajnih podataka do dokaza

Praktično, u svakom predmetu koji spada u oblast korupcije ili privrednog kriminala mora postojati predistražna faza, u kojoj se dobijaju obaveštajni podaci ili klasični podaci, koji se analiziraju i razrađuju. Taj proces može da bude jednostavan ili složen, ali je on u svakom slučaju neizbežan.

Važno je da polaznici kurseva imaju na umu sledeće:

- Ono što započne kao obaveštajni podatak možda treba da bude pribavljeno u obliku dokaza (bilo u datom trenutku, bilo u nekoj potonjoj fazi, zavisno od nadležnosti i od pravila postupka koja određuju kada je moguće prikupljanje dokaza).
- Vrsta dokaza koja se na taj način prikuplja verovatno će biti posredna.

Iz tih razloga, trebalo bi obratiti posebnu pažnju na različite moguće izvore obaveštajnih podataka zbog kojih je i pokrenuta istraga i koji su docnije razrađivani. Te informacije mogu poticati iz:

- tekućih krivičnih istraga, kao jedan njihov deo;
- tekućih finansijskih istraga koje su usledile pošto je lice osuđeno za krivično delo;
- izveštaja o sumnjivoj aktivnosti;
- međunarodne pravne pomoći za kojom je upućen zahtev;
- ljudskih izvora;

- proizvoda/snimaka nastalih nadziranjem/presretanjem komunikacija;
- Izrada finansijskog profila (Katastar, finansijske ustanove, računi za komunalne i telefonske usluge);
- naloga za praćenje računa ili nekog sličnog naloga (što zahteva od banaka itd. da predoče detaljne podatke o konkretnim transakcijama u utvrđenom periodu) koji mogu biti „u realnom vremenu“ na primer, kao što su izvodi s bankomata, što je veoma korisno;
- naloga za pribavljanje informacija o korisniku nekog sličnog naloga, odnosno rešenja.

Izvori /doušnici

Obuka bi trebala da, izmedju ostalog, obuhvati sledeću problematiku:

Od doušnika će se zahtevati da svoj odnos s metom (metama) iskoristi radi prikrivenog (tajnog) prikupljanja informacija. Iz toga sledi da će tu po svojoj prilici doći do kršenja prava na privatni/lični život mete (meta). Iz tih razloga, mora da postoji:

- izričiti osnov u dostupnom, domaćem pravu koji omogućava korišćenje i takvo ponašanje doušnika;
- odgovarajući pravni okvir/smernice u smislu ovlašćenja i nadzora;
- nužnost i srazmernost.

Angažovanje i ocena doušnika – to treba da bude postupak koji će se odvijati u četiri faze:

1. Identifikacija;
2. Istraživanje;¹
3. Procena informacija/karaktera pojedinca;
4. Procena karaktera i prikaz tog karaktera.

Upravljanje predmetom

Bez obzira na to da li je reč o zemlji kontinentalnog ili anglosaksonskog prava, izvesno je da će svakoj složenoj istrazi biti od koristi takav pristup upravljanju predmetom, odnosno istražnim spisom, koji omogućuje da se postigne da sva lica koja su na tome angažovana ili koja snose odgovornost za određene mere i korake u ključnim aspektima predmeta jasno shvataju celokupan tok. Za srpske stručnjake to bi trebalo da se odražava kako u obuci, tako i u profesionalnoj praksi.

¹ Istraživanje: Ovo je najvažnija i presudno značajna oblast regrutovanja, ona podrazumeva izradu detaljnog profila lica kome se pristupa. Oni koji se bave regrutovanjem treba da iznesu utemeljeno i obrazloženo predviđanje kako će potencijalni doušnik reagovati kada se s njim uspostavi prvi kontakt. Pritom treba odgovoriti na pitanja poput sledećih:

- Da li osoba o kojoj je reč ima karakter koji joj je potreban da bi mogla prihvatiti takav kontakt i da potom nastavi da pruža pomoć?
- Da li je sa sigurnošću utvrđeno da ta osoba nije ni na koji način umešana ni u kakvu koruptivnu aktivnost?

Da bi se sve to ostvarilo, neki organi i agencije redovno sprovode operacije nadzora uobičajenog načina života kada je reč o potencijalnim kandidatima za regrutovanje, jer je rezultat takvog nadzora od pomoći za procenu tog lica.

Neki slučajevi korupcije su veoma jednostavni i direktni, u njima postoje svedoci i dokazi koji se mogu naći bez ikakvih teškoća. U nekim situacijama dovoljan je običan test integriteta da bi se utvrdile izvesne koruptivne tendencije kod nekog zvaničnika, što znači da nema potrebe za daljom istragom. Ako je reč o sistemske korupciji, onda se treba fokusirati na pitanje obima takve sistemske korupcije. Sasvim se lako može dogoditi da se policijska služba gotovo u celosti posveti otklanjanju manjih poremećaja do te mere da prenebregne teže i znatno štetnije vidove ponašanja viših zvaničnika. To može nalagati pokretanje postupaka koji su suštinski upravni po svojoj prirodi, a ne celovito angažovanje svih krivično-pravnih metoda.

Ozbiljnije istrage korupcije (posebno one istrage koje se odnose na korupciju na visokom nivou ili na „veliku“, odnosno „krupnu“ korupciju) mogu zahtevati mnogo vremena i truda i biti složene i skupe. Da bi se obezbedilo da se sredstva delotvorno koriste za postizanje uspešnih rezultata, potrebno je da se efikasno upravlja svim elementima i celokupnim osobljem. Timovi koji rade na konkretnim slučajevima često će tražiti posebnu ekspertizu u smislu korišćenja raznih istražnih tehnika, od finansijske revizije do specijalnih istražnih mera. U veoma složenim istragama svaki tim može dobiti zadatak da se bavi sasvim konkretnom individualnom metom ili mu pak može biti povereno da se isključivo bavi individualnim aspektima datog predmeta. Jedna grupa može biti angažovana na ulaženju u trag imovini pribavljenoj prihodom koji je stečen kriminalom na primer, dok će neko drugi biti angažovan na otkrivanju svedoka ili uzimanju iskaza svedoka ili sprovođenju nadzora nad osumnjičenima.

Sve te funkcije treba da budu obavljene u skladu sa utvrđenom strategijom i treba da budu koordinirane pod nadzorom tužioca i „vodećeg“ ili „glavnog“ istražitelja, koji treba redovno i često da dobija sve podatke o napretku u radu ostalih istražitelja.

Od najvećeg značaja može biti utvrđivanje redosleda i obima akcija. Uzimanje iskaza svedoka i organizovanje pretresa i operacija zaplene bremenito je rizikom od toga da i posmatrači spolja shvate da se istraga vodi, kao i da, barem u izvesnoj meri, budu upućeni u njenu svrhu. Zato tim koracima ne treba pristupati sve dok sve ostale mere ne budu preduzete, a tu je reč upravo o onim merama koje ne bi mogle da budu delotvorne ako bi lice koje je meta svih tih operacija bilo obavešteno o tome. S druge strane, takav postupak može postati hitan ako se ispostavi da bi dokazi mogli da budu uništeni ili bi se moglo dogoditi da nezakonito stečena dobit bude prenet van jurisdikcije Srbije.

Za koordinaciju su potrebni stručni i dobro obavešteni viši istražitelji. Upravljanje istragom mora da bude fleksibilno i mora da uzima u obzir sve informacije onako kako se one akumuliraju. Istražitelji razvijaju teorije o svakoj pojedinačnoj informacionoj stavci, o tome šta bi ona mogla da znači i o tome kako bi se različiti delići informacija mogli uklopiti u jedinstvenu celinu, ali u samom postupku istrage može biti potrebno da se takve teorije rafiniraju i doteraju. Istražitelji uvek moraju biti otvoreni za druge mogućnosti kada se pojave novi dokazi koji ne odgovaraju nekoj prethodno razrađenoj teoriji. U istrazi o jednom određenom slučaju korupcije često će izaći na videlo dokazi nekog drugog slučaja korupcije za koji se ranije nije ni sumnjalo da postoji, ili dokazi u vezi s nekim drugim oblicima kriminalne aktivnosti.

Kako istraga napreduje, tako sve raspoložive informacije treba bez odlaganja stavljati na uvid onima koji mogu da ih zatraže. Informacije bi trebalo čuvati u formi koja je brzo dostupna i koja omogućuje unakrsnu analizu informacija i njihovo razmatranje, kao i utvrđivanje linkova do drugih relevantnih informacija.

Svaka pojedinačna informacija treba da bude procenjena sa stanovišta svoje relativne pouzdanosti, osetljivosti i poverljivosti. Ta procena treba da bude povezana sa samom informacijom, budući da onima koji u nju nisu upućeni ne mora biti očigledan stepen osetljivosti koji ona nosi sa sobom.

Obuka istražitelja i tužilaca/istražnih sudija treba da odrazi sve što je ovde navedeno, ali to mora biti učinjeno u kontekstu koji je ostvarljiv i primenljiv u Srbiji.

Tehnike upravljanja istragom

Istrage treba da budu precizno usredsređene na svoj predmet u smislu primenjenih resursa i smernica koje se u njima slede. To obuhvata najefikasnije moguće korišćenje ljudstva i utvrđivanje takvog opisa poslova i zadataka koji sadrži sveobuhvatan spisak svih potrebnih resursa (ljudskih, finansijskih i materijalnih) za uspešnu istragu. Dokument iz domena sektorske politike koji sadrži jasan opis svih činjenica zbog kojih je uopšte i pokrenuta istraga i donete sve odluke u postupku istrage, uz potrebna obrazloženja, takođe predstavlja veoma važan instrument za rad tima istražitelja.

Istražna strategija

Obuka treba da bude usredsređena na to da se istražitelju omogući da zajedno s kolegama istražiteljima formuliše određenu strategiju. U tom smislu biće postavljena sledeća pitanja:

- Šta su elementi krivičnog dela koji je predmet istrage?
- Koji dokazi o tim elementima već postoje ili koji bi se mogli lako iskoristiti za dalje građenje slučaja?
- Kada je reč o dokazima koje treba pribaviti, kako se to može na najbolji način učiniti (npr. pomoću reaktivnog prikupljanja, upotrebom specijalnih istražnih mera itd.)?

Važno je da postoji delotvorna primena sveobuhvatne strategije. U tom cilju, posebno je značajno da su jasno dokumentovane i usaglašene pojedinačne oblasti odgovornosti.

Pre započinjanja istrage, treba jasno i sveobuhvatno precizirati „projektne zadatke”. To znači da treba ustanoviti i celovit spisak svih resursa za koje se pretpostavlja da će biti potrebni.

Pored toga, treba utvrditi dokument u kome će se navesti osnovni elementi sektorske politike i faze u postupku. To treba da sadrži jasan opis svih činjenica zahvaljujući kojima je istraga pokrenuta; takođe, treba navesti sve odluke koje su donete tokom istrage, uz obrazloženja za njihovo donošenje.

Korišćenje „višeg” ili „glavnog, za istragu zaduženog” policajca kao svojevrsnog „vodiča” u datom predmetu

Vlasti u Srbiji trebalo bi da razmotre, kao uvod u obuku i kao deo same obuke, mogućnost korišćenja „višeg” ili „glavnog, za istragu zaduženog” policajca koji će biti odgovoran tužiocu i saradivati s njim u krivičnoj istrazi. Zajedno s tužiocem taj policajac treba da utvrdi različite linije ispitivanja koje su relevantne za samu istragu kako bi se obezbedilo da ona ostane jasno fokusirana i da ne gubi iz vida najvažnija, elementarna pitanja.

Policajac zadužen za istragu takođe će snositi odgovornost za izradu različitih strategija podrške ukupnim ciljevima istrage; te strategije će se odnositi na:

- Mesto izvršenja dela;
- Forenziku;
- Pretres i traganje;
- Žrtvu (oštećeno lice) i svedoke;
- Specijalne istražne mere;
- Obaveštajnu aktivnost;
- Osumnjičene;
- Korišćenje snimaka interne televizije (CCTV)
- Lokalnu zajednicu;
- Medije.

Uzimanje dokaza od svedoka u predmetima iz oblasti korupcije/privrednog kriminala

To je vitalna komponenta svake istrage; za to je svakako neophodna obuka. Postoje razni modeli delotvornog saslušanja/ispitivanja svedoka; u Srbiji treba postići dogovor o ispravnom pristupu. Indikativni standard predstavlja model PEACE:

P – *Planning and preparation* – Planiranje i priprema;

E – *Engage and explain* – Uključi i objasni;

A – *Account clarification and challenge* – Razjašnjenje i osporavanje računa;

C – *Closure* – Zatvaranje;

E – *Evaluation* – Procena.

Da bi bili delotvorni, islednici moraju biti u stanju da:

- planiraju razgovor, odnosno saslušanje tako što će pažljivo sakupiti sve činjenice;
- uspostave prisan odnos s licem koje saslušavaju;
- pažljivo i efikasno slušaju;
- u pravom trenutku na odgovarajući način ospore izveštaj (izvod) sa računa.

Ostala pitanja koja treba razmotriti obuhvataju sledeće:

- Zaštitu svedoka;
- Upravljanje nevoljnim svedocima, onima koji oklevaju;
- Dobrobit i podršku svedoka.

Finansijske istrage

U Srbiji su uglavnom prenebregavane finansijske istrage kao deo suštinski važnih krivičnih istraga, a ne kao uvod u privremenu zaplenu/konfiskaciju, odnosno zahteve da se takvim merama pristupi. Zato obuka treba da pokaže stvarni potencijal takvih istraga i da uputi polaznike u tu temu. U praksi se pokazalo da finansijska analiza i razmatranje načina života, bankovnih računa i elemenata ličnog ponašanja lica osumnjičenih za korupciju predstavlja uspešan metod dokazivanja krivičnih dela, posebno onda kada se istražuju navodno veoma rasprostranjeni i obimni slučajevi krupne, odnosno teške korupcije.

Specijalne istražne mere

U srpskom zakonodavstvu postoji osnov za primenu specijalnih istražnih sredstava, ali isto tako postoji i mnogo nejasnoća i zbrke, zbog čega bi tome trebalo posvetiti pažnju tokom obuke.

Kada se planira obuka, treba imati na umu sledeće:

- Tradicionalne krivične istrage navoda o korupciji ili privrednom kriminalu reaktivne su po svojoj prirodi, krivična dela se istražuju tek pošto su učinjena i istražuju se tako što se prikupljaju činjenični dokazi od svedoka, pa se onda sastavlja slagalica od dokumentarnih dokaza, kao što su finansijski izveštaji i knjige.
- Takve istrage su po pravilu delotvorne tamo gde postoji osumnjičeni ili optuženi koji je voljan da sarađuje s vlastima i da osudi svoje saučesnike i svedoči protiv njih, ili tamo gde postoji sasvim podroban i jasan „trag na papiru” svih finansijskih transakcija.

Međutim, zbog prirode korupcije i mnogih tipova dela iz oblasti privrednog kriminala nema mnogo izgleda da uvek postoji nezavisni svedok neke sporne transakcije i često se događa da oni koji su umešani nisu voljni da „napuste redove” kako bi pomogli tužiocu (ili, čak i ukoliko jesu spremni na to, ispostavlja se da ne deluju pouzdano kao svedoci). Sem toga, više je nego verovatno da dokumentarni dokazi koji se mogu prikupiti nisu dovoljni da tužilac upravo na njima, kao osnovnim elementima dokaznog materijala, izgradi optužnicu.

Zbog svega navedenog i zahvaljujući pojačanoj sposobnosti policije da prikuplja i analizira obaveštajne podatke, sve se češće koriste proaktivne istrage u velikom broju jurisdikcija, baš u domenu borbe protiv koruptivnog ili u finansijskom smislu nedopuštenog ponašanja. Kao što samo ime kaže, proaktivna istraga pruža istražitelju mogućnost da otkrije i presretne osumnjičene tokom njihovih krivičnih radnji; pored toga, tokom takve istrage mogu se pribaviti dokazi koji će ukazati na predistoriju istih takvih vidova ponašanja osumnjičenog.

Priroda proaktivne istrage podrazumeva da se tu često koriste prikrivene, intruzivne tehnike, kao što su specijalne istražne mere. Takav pristup nije novina. Međutim, širom Evrope poslednjih petnaestak godina svedoci smo sve većeg oslanjanja na korišćenje tih tehnika uz oslanjanje na obaveštajne podatke. Zaista, ako se sumnja da je, na primer, neki policajac uspostavio koruptivne veze sa organizovanim kriminalom ili da postoji podmićivanje u uskom trgovačkom krugu, korišćenje prikrivenih tehnika (dokle god može da bude zakonski opravdano) može predstavljati jedini način da se takvi slučajevi reše.

To su sredstva ili tehnike koje se koriste za prikupljanje dokaza i/ili informacija na način koji neće izazvati uzbunu kod lica koja su predmet istrage. Neminovno je da će korišćenje tih tehnika, odnosno mera podrazumevati kršenje prava na privatni život, što će morati da obrazlože oni koji takve mere sprovode/izdaju rešenje o dopuštenju ili nalog za primenu takve operacije.

Neki očigledni primeri specijalnih istražnih mera obuhvataju kontrolisane isporuke, nadzor, uključujući elektronski nadzor i praćenje, kao i angažovanje prikrivenih islednika (tajnih agenata).

Izazovi

Sama priroda specijalnih istražnih mera takva je da će usled njihovog korišćenja verovatno docnije pred sudom biti iznete primedbe na temelju kršenja osnovnih prava (npr.

odbrana će reći da je prekršena Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava, da su postupci policije bili neustavni i/ili da je sama operacija bila nezakonita sa stanovišta nacionalnog zakonodavstva).

Kada se planira bilo kakvo korišćenje tajnih operacija, treba imati na umu da prava pojedinca moraju biti zaštićena i da su jedina dopuštena kršenja ona koja se mogu opravdati i obrazložiti i za koje postoji ovlašćenje. Gotovo je sigurno da će sve odluke organa koji planiraju operaciju i izdaju dozvolu za njeno preduzimanje biti veoma pomno analizirane i osporavane.

Iz tih razloga, tokom obuke mora biti još jednom naglašeno da specijalne istražne mere, bez obzira na to da li se primenjuju u svrhu prikupljanja obaveštajnih podataka ili pribavljanja dokaza, mogu biti primenjene samo onda:

- kada postoji izričita osnova u dostupnom nacionalnom zakonodavstvu za preduzimanje takvih mera;
- kada postoji odgovarajući okvir za ovlašćenje i nadzor;
- kada su te mere na raspolaganju;
- kada je već utvrđena odgovarajuća praksa u primeni specijalnih istražnih mera;
- kada te mere primenjuju zaposleni koji su stručno obučeni za tu materiju;
- kada je primena tih mera nužna i srazmerna.

Kad god razmatramo mogućnost primene nekog tako intruzivnog sredstva, pitanje koje sebi moramo da postavimo glasi: Da li sam u stanju da obaveštajne podatke/dokaze koji se traže pribavim na neki drugi, u manjoj meri intruzivan način?

„Provokacija” ili „Postavljanje zamke”

Među srpskim pravnicima zaposlenim u pravosuđu na svim nivoima postoji u tom pogledu mnogo nejasnoća. U celini gledano, u Srbiji se zauzima konzervativan stav koji je, upravo zbog izražene konzervativnosti, obično u suprotnosti s praksom Evropskog suda za ljudska prava i sudskom praksom drugih evropskih država. Upravo stoga u obuci treba posebnu pažnju obratiti na to da se objasni i ilustruje sledeće:

Postavljanje zamke, u celini gledano, nije sveobuhvatno definisano u domaćem pravu, iako u nekim evropskim zemljama zakon o krivičnom postupku (ili njegov ekvivalent) sadrži odredbu po kojoj se provokacija događa onda kada nije reč samo o pukoj mogućnosti (prilici) za izvršenje krivičnog dela.

Kako sada stoje stvari, u najširem smislu te reči, postavljanje zamke ili provokacija odnose se na svako angažovanje policajaca ili drugih službenih lica, u bilo kakvom vidu trika ili zamke, radi pribavljanja dokaza o izvršenju krivičnog dela onda kada se meti (metama) pruži više od puke prilike da prekrše zakon. Važno je da je trenutna praksa otišla korak dalje od tradicionalne distinkcije između pasivnog (prihvatljivog) i aktivnog (neprihvatljivog) ponašanja.

Razume se, sama činjenica da neka tajna operacija sadrži trik ili zamku ne mora nužno značiti da će dokazi koji na taj način budu prikupljeni biti smatrani nepravičnima ili nepropisnima. To je odraz shvatanja da takvi trikovi mogu biti suštinski značajni onda kada se istražuju određeni vidovi krivičnih dela, posebno ako u datoj situaciji nema žrtve, odnosno oštećenog lica koje bi moglo da podnese prijavu i izvesti o onome što se dogodilo. Primer takvog tipa krivičnih dela gde se koriste metodi postavljanja zamke jesu krivična dela iz oblasti

krijumčarenja narkotika, ili upravo iz oblasti korupcije, gde se može ispostaviti da je to jedini način da se prikupe dokazi protiv određenog učinioca.

Postavljanje zamke će odbrana verovatno dovesti u pitanje onda kada nema na raspolaganju nijedan drugi put kojim bi osporila navode tužbe ili kada je dokazna snaga na taj način prikupljenih dokaza tolika da su oni sami po sebi nepobitni.

U Srbiji i u većini drugih evropskih zemalja Zakon o krivičnom postupku ili njegov ekvivalent po pravilu zabranjuje provokacije ili postavljanje zamki. Ako se ustanovi da je reč o provokaciji, predmet se obustavlja. Ako tužilac pre suđenja ustanovi da u dokaznom materijalu postoje zamke, onda će on ili odbaciti taj predmet ili će zahtevati od suda da to učini (zavisno od jurisdikcije). Kazna obično može biti smanjena ako se utvrdi određeni stepen provokacije, ali to nije dovoljno da se ceo postupak obustavi. U celini gledano, test koji sud treba da primeni glasi: da li je prekršeno pravo na pravično suđenje? Taj test se u svojoj primeni razlikuje od jedne do druge zemlje. U nekim državama usredsrediće se na to da li je postupak suđenja, uključujući fazu ispitivanja svedoka, bio fer, a ostali će primeniti test koji odražava ono što se primenjuje u zemljama s precedentnim pravom: „Da li je pravično uopšte suditi optuženom?”

Razlika između neposrednih i posrednih dokaza

Kada raspravljamo o neposrednim i posrednim metodama dokazivanja, obično imamo na umu distinkciju između neposrednih i posrednih dokaza (za posredne dokaze obično kažemo da su to „dokazi na osnovu indicija”). Neposredni dokazi su oni koji, ako se u njih veruje, dokazuju da postoji određena činjenica bez ikakve potrebe za nekim dodatnim pretpostavkama. Posredni dokazi odnose se na neku činjenicu ili pitanje, ili niz, odnosno seriju činjenica ili pitanja, ali ne na onu konkretnu činjenicu koju treba dokazati. Stranka koja nudi posredne dokaze tvrdi da su ti dokazi, što se može zaključiti na temelju razuma i iskustva, tako tesno povezani sa činjenicom koju treba dokazati da se zaključak o toj činjenici može izvesti već iz postojanja tih posrednih (tj. indirektnih, za indicije vezanih dokaza).

Razume se, indirektni dokazi se iznose i na njih se pozivaju u veoma širokom dijapazonu krivičnih predmeta. Međutim, takvi dokazi su posebno važni u predmetima iz oblasti korupcije ili privrednog kriminala gde, kao što smo videli, može postojati veoma malo ili nimalo neposrednog materijala koji dokazuje neku transakciju ili učešće optuženog u tome. Za takve slučajeve posebno su značajni finansijski dokazi. Ponekad islednik može biti u stanju da uspostavi direktnu vezu između određene finansijske transakcije i kriminalnog ponašanja za koje se lice tereti; međutim, čak i onda kada ne može biti uspostavljena takva direktna veza s nekom finansijskom transakcijom, dokazi o kretanju aktive ili o kupovini imovine ili o neobjašnjenom i neobjašnjivom bogatstvu mogu, sami za sebe ili u kombinaciji s drugim dokazima, da potkrepe navode o tome da je neko dobro ili neko bogatstvo poteklo iz prihoda ostvarenih krivičnim delom.

Verovatni izvori indirektnih dokaza u istrazi predmeta iz oblasti korupcije/privrednog kriminala:

- Dokazi o saučesništvu (onda kada nisu neposredni);
- Delimična priznanja osumnjičenih u vezi sa finansijskim radnjama;
- Tragovi finansijske revizije, uključujući ono što se odnosi na imovinu, način života i troškove;

- Dokazi koje iznose veštaci, posebno ako je reč o finansijskim analitičarima ili forenzičkim računovođama;
- Mala verovatnoća da postoji zakonito poreklo novca ili imovine;
- Neuobičajene ili neobjašnjive poslovne transakcije (npr. „loši poslovi”/poslovi u kojima se gubi velika količina novca);
- Dokazi koji govore o lošem karakteru svedoka/informanta/optuženog (u nekim jurisdikcijama);
- Fizička kontaminacija gotovinskih sredstava (banknota);
- Sklonost potkrepljivanja stavova lažnim informacijama/činjenicama (u nekim jurisdikcijama);
- Izvođenje zaključaka iz ćutanja optuženog (u nekim jurisdikcijama);
- Tajni nadzor i informacije koje se prikupе drugim tajnim operacijama (kada nisu neposredne);
- Lažni identiteti, lažne adrese i lažna dokumentacija;
- Povezanost s drugim pojedincima, organizacijama ili lokacijama.

ISTRAŽITELJI, TUŽIOCI I ISTRAŽNE SUDIJE:

KURS OBUKE U OBLASTI ISTRAGE I GONJENJA PREDMETA KORUPCIJE I PRIVREDNOG KRIMINALA

Ljudski resursi: tri lokalna instruktora i tri strana instruktora (nije potrebno da oni budu prisutni svaki dan) u sastavu jedan tužilac, jedan islednik i jedan finansijski istražitelj.

Nastavni materijal: Priručnik namenjen licima koja se u praksi bave ovim pitanjima i studije slučaja

Dužina: osam dana (podeljeno na dva ili tri dela)

Nacrt programa

Prvi dan

09.00 – 09.30:

Uvodna izlaganja

09.30 – 11.00:

Mito, korupcija i privredni kriminal: Šta je to tačno? Tipološki pregled itd.

11.00 – 11.15: KAFA

11.15 – 13.00:

Objašnjenje uloge istražitelja (islednika) i tužilaca. Kako obezbediti pojačanu koordinaciju između istražitelja i tužioca. Rizici koje sobom nose istraga/gonjenje predmeta iz

oblasti korupcije i obezbeđivanje integriteta. Zajedničke skrivene opasnosti u istrazi predmeta iz oblasti korupcije.

13.00 – 14.00: RUČAK

14.00 – 15.15:

Međunarodni instrumenti za borbu protiv korupcije/sprečavanje mreže privrednog kriminala (uključujući instrumente UN [UNCAC*/UNTOC**] i inicijative u vezi sa sprečavanjem pranja novca).

15.15 – 15.30: KAFA

15.30 – 16.45: Evropski okvir borbe protiv korupcije/sprečavanja privrednog kriminala (uključujući instrumente SE i EU i inicijative sprečavanja pranja novca):

Drugi dan

09.00 – 10.30:

Korupcija i privredni kriminal: Okvir inkriminacije u Srbiji (ovde treba uvrstiti elemente svakog krivičnog dela i odgovornost kako fizičkih, tako i pravnih lica).

10.30 – 11.00:

Uspešna istraga i gonjenje predmeta iz oblasti korupcije i privrednog kriminala (I): Kontrolni spisak.

11.00 – 11.15: KAFA

11.15 – 13.00:

Uspešna istraga i gonjenje predmeta iz oblasti korupcije i privrednog kriminala (II): Opšti pregled suštinski važnih preduslova i sredstava. [Ovde treba uvrstiti izbor predmeta/ocenu predmeta i uporednu analizu dobre prakse].

13.00 – 14.00: RUČAK

14.00 – 15.15:

Praktična vežba 1 (međunarodni okvir i krivičnopravni okvir u Srbiji).

15.15 – 15.30: KAFA

15.30 – 16.45:

Praktična vežba 2 (Uloga istražitelja/tužioca i hvatanje u koštac sa potencijalnim izazovima).

* UNCAC je Konvencija UN protiv korupcije (prim. prev.)

** UNTOC je Konvencija UN o borbi protiv transnacionalnog organizovanog kriminala (prim. prev.)

Treći dan

09.00 – 10.00:

Obaveštajni kapaciteti (uključujući finansijsko-obaveštajnu aktivnost) kao preduslov za uspešnu istragu predmeta iz oblasti korupcije/privrednog kriminala.

10.00 – 11.00:

Doušnici (ljudski resursi) kao obaveštajni izvori: ključna pitanja za istražitelje i tužioce.

11.00 – 11.15: KAFA

11.15 – 12.15:

Prelazak sa prikupljanja obaveštajnih podataka na sakupljanje dokaza.

12.15 – 13.00:

Praktična vežba 3 (Obaveštajna aktivnost)

13.00 – 14.00: RUČAK

14.00 – 14.45:

Praktična vežba 3 (nastavak)

14.45 – 15.30:

Proaktivna i reaktivna istraga: ključne stvari koje valja razmotriti.

15.30 – 15.45: KAFA

15.45 – 16.45:

Formulisanje istražne strategije

Četvrti dan

09.00 – 10.00:

Upravljanje predmetom: Osnovni elementi (abeceda)

10.00 – 11.00:

Reaktivne istrage: Neposredni i posredni dokazi (uključujući dokumentarne dokaze i “poslovne knjige i spise”, to jest dokaze sa računara)

11.00 – 11.15: KAFA

11.15 – 12.15:

Reaktivne istrage: kako proceniti dokaze

12.15 – 13.00:

Reaktivne istrage: proces evidentiranja odnosno snimanja iskaza svedoka

13.00 – 14.00: RUČAK

14.00 – 14.45:

Veštaci

14.45 – 15.30:

Zaštićeni svedoci

15.30 – 15.45: KAFA

15.45 – 16.45:

Odnos između aktivnosti "uzbunjivača" i zaštite svedoka (posebno u vezi sa pitanjima koja se postavljaju u sudskom postupku)

Peti dan

09.00 – 10.00:

Reaktivne istrage: Finansijski dokazi, uključujući ogledni materijal sa računa i iz postupka revizije

10.00 – 11.00:

Praktična vežba 4: Reaktivna istraga

11.00 – 11.15: KAFA

11.15 – 13.00:

Praktična vežba 4 (nastavak; ovde treba uključiti vežbe iz "debriefing-a" - izveštavanja o postupku)

13.00 – 14.00: RUČAK

14.00 – 15.15:

Proaktivne istrage: Različiti oblici u Srbiji i u inostranstvu (opšti pregled tajnih operacija, "sting" (žaoaka operacija, odnosno policijskih sklopki, testovi integriteta i testovi *in flagrante*)) kao i izazovi koje svi oni predstavljaju za istražitelja i tužioca

15.15 – 15.30: KAFA

15.30 – 16.45:

Specijalne istražne mere (SIM): Šta su razni oblici primene SIM i koji su pravni uslovi za primenu svakog od tih sredstava?

Šesti dan

09.00 – 10.15:

SIM i poštovanje ljudskih prava/ustavni izazovi

10.15 – 11.15:

SIM, tajne operacije i provokacije/postavljanje zamki

11.15 – 11.30: KAFA

11.30 – 12.00:

Proaktivne istrage: ključne oblasti učenja i smernice za procenu dokaza koji su pribavljeni proaktivno/pomoću tajnih operacija.

12.00 – 13.00:

Praktična vežba 5: Vođenje proaktivne istrage u oblasti korupcije i privrednog kriminala

13.00 – 14.00: RUČAK

14.00 – 15.15:

Praktična vežba 5: (nastavak, kako bi se ubacio "debriefing") Vođenje proaktivne istrage u oblasti korupcije i privrednog kriminala

15.15 - 15.30: KAFA

15.30 – 16.45:

Praktična vežba 6: provokacija/postavljanje zamke (ovde treba uključiti "debriefing")

Sedmi dan

09.00 – 10.00:

Finansijske istrage kao deo istrage predmeta iz oblasti korupcije ili privrednog kriminala. Svrha, vrsta istrage i opseg materijala koji bi mogao da posluži kao ogledni.

10.00 – 11.00:

Ulaženje u trag imovini, sagledavanje predistorije rada i utvrđivanje ko zapravo stoji iza nekog pravnog lica i identifikovanje stvarnih vlasnika.

11.00 – 11.15: KAFA

11.15 – 12.00:

Analiza i prezentacija finansijskih dokaza, dokaza koji se temelje na računima i dokaza u vezi s poslovanjem.

12.00 – 13.00:

Praktična vežba 7: Prikupljanje, ocena i prezentacija finansijskih dokaza (uključujući račune).

13.00 – 14.00: RUČAK

14.00 – 14.45:

Praktična vežba 7 (nastavak, da bi se uključio i “*debriefing*”)

14.45 – 15.30:

Privremeno oduzimanje - zabrana raspolaganja i konfiskacija u slučajevima korupcije i privrednog kriminala.

15.30 – 15.45: KAFA

15.45 – 16.45:

Osetljiv/poverljivi materijal i istražni spis: koraci za očuvanje poverljivosti i obezbeđenje pravičnosti za optuženog.

Osmi dan

09.00 – 09.30:

Međunarodna saradnja u predmetima iz oblasti korupcije i privrednog kriminala: Opšti pregled, različiti oblici pomoći i objašnjenje stručnih termina.

09.30 – 10.30:

Međunarodna pravna pomoć (MPP) i administrativna (ili “neformalna”) pomoć: Načela i njihova praktična primena u predmetima iz oblasti korupcije i privrednog kriminala.

10.30 – 11.15:

Podnošenje zahteva za prikupljanje finansijskih dokaza i oduzimanje imovine.

11.15 – 11.30: KAFA

11.30 – 12.00:

Pisanje zamolnice

12.00 – 13.00:

Zahtevi za izručenje u slučajevima iz oblasti korupcije i privrednog kriminala.

13.00 – 14.00: RUČAK

14.00 – 15.30:

Praktična vežba 8: Podnošenje zahteva drugoj državi za prikupljanje dokaza.

15.30 – 15.45: KAFA

15.45 – 16.45:

Zaključci i ključne stvari koje su naučene.

SUDIJE:

KURS OBUKE U OBLASTI ISTRAGE I GONJENJA PREDMETA U VEZI SA KORUPCIJOM I PRIVREDNIM KRIMINALOM

Kurs kao gore navedeni, s tim što se ovde posebno naglašava razumevanje policijskog i tužilačkog radnog procesa, procena osporavanja odbrane, procena neposrednih i posrednih dokaza i utvrđivanje detaljne presude.

Dužina: osam dana, kao gore (podeljeno na dva ili tri dela).

Instruktori: četiri lokalna (po jedan sudija, tužilac, istražitelj i advokat odbrane) i tri strana stručnjaka (sudija, tužilac i advokat odbrane).

ANEKS - ALTERNATIVNI PREDLOG ZA NAPREDNE MULTIDISCIPLINARNE OBUKE

NAPREDNI MULTIDISCIPLINARNI TRENING A

NAZIV OBUKE	Pravni okvir kao osnova za efikasno procesuiranje slučajeva korupcije
Ko treba da pohađa / Ciljna grupa za obuku trenera	Predstavnici: Ministarstva pravde i državne uprave Ministarstva unutrašnjih poslova Republičkog javnog tužilaštva Tužilaštva za organizovani kriminal - tužioci Vrhovnog kasacionog suda Apelacionih sudova Viših sudova – sudije Pravosudne akademije Kriminalističko-policijske akademije
Opis obuke	Ova obuka je pripremljena za buduće trenere, da bi stekli obimno znanje o specifičnostima pravnog okvira i ulogama različitih državnih agencija u vođenju istrage i prevenciji korupcije
Uslovi obuke	Predavači će biti iz: Ministarstva pravde i državne uprave

	Vrhovnog kasacionog suda ili drugog suda Republičkog javnog tužilaštva ili tužilaštva za organizovani kriminal Saveta za borbu protiv korupcije Agencije za borbu protiv korupcije Ministarstva unutrašnjih poslova - SBPOK Strani eksperti
Materijal za obuku	Relevantni zakoni sa prevodom napomena, na raspolaganju svim učesnicima
Trajanje obuke	2 dana
Ciljevi obuke	Učesnici će učiti o: <ol style="list-style-type: none"> 1. Pravnom okviru: Zakonu o računovodstvu i reviziji Zakonu o Državnoj revizorskoj instituciji Zakonu o Agenciji za borbu protiv korupcije Krivičnom zakonu i Zakonu o krivičnom postupku – za krivična dela korupcije Zakonu o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela Strategiji za borbu protiv korupcije 2. Ulozi Agencije za borbu protiv korupcije Državne revizorske institucije Policije Javnog tužioca Direkcije za upravljanje oduzetom imovinom 3. Specifična interpretacija zakona i načina da se prevaziđu problem koji se javljaju u prektičnoj primeni zakona (kroz primere studije slučajeva)
Broj učesnika	10
Lokacija i uslovi	Internet, svaki učesnik mora da ima laptop i USB

Agenda

	h	Naziv predavanja	Predavač iz
Prvi dan			
	1.30	Strategija za borbu protiv korupcije i akcioni plan	Ministarstva pravde i državne administracije
	1.30	Prikaz zakonskog okvira u procesuiranju krivičnih dela korupcije - uočeni problemi u istragama koruptivnih krivičnih dela	Republičkog tužilaštva
Pauza za ručak			
	1.30	Uloga Agencija za borbu protiv korupcije / delokrug rada / prezentacija slučaja	Agencije za borbu protiv korupcije
	1.30	Uloga Državne revizorske institucije / delokrug rada / prezentacija slučaja	Državne revizorske institucije
Drugi dan			
	1.00	Uloga interne revizije u ministarstvima i javnim preduzećima	Stručnjak za oblast interne revizije
	1.00	Uloga Direkcije za javne nabavke u borbi protiv korupcije	Stručnjak za oblast javnih nabavki
	1.00	Skriiveni novac i njegova transformacija	Stručnjak za oblast forenzičnog računovodstva
Pauza za ručak			
	1.00	Studija slučaja - iz ugla tužilaštva prikaz jednog predmeta, uočeni problemi	Specijalnog / Višeg tužilaštva
	1.00	Studija slučaja - iz ugla suda, uočeni problemi	Višeg / Apelacionog suda
	1.00	Diskusija - šta nedostaje za efikasnije procesuiranje koruptivnih krivičnih dela	Ministarstva pravde / Republičkog tužilaštvo

NAPREDNI MULTIDISCIPLINARNI TRENING B

NAZIV OBUKE	Raspoloživi podaci / izvori u institucijama Vlade Srbije
Ko treba da pohađa / Ciljna grupa za obuku trenera	<p>Predstavnici:</p> <p>Državne revizorske institucije Državne kancelarije za reviziju IPA programa Agencije za borbu protiv korupcije – Odeljenja za kontrolu finansiranja političkih stranaka Agencije za borbu protiv korupcije – Odeljenja za kontrolu prijave imovine funkcionera Ministarstva unutrašnjih poslova – Jedinica za finansijske istrage Ministarstva unutrašnjih poslova – Jedinica za borbu protiv organizovanog kriminala koja se bavi slučajevima korupcije Ministarstva unutrašnjih poslova – Jedinica za borbu protiv organizovanog kriminala koja se bavi slučajevima privrednog kriminala Ministarstva unutrašnjih poslova – radne grupe</p>
Opis obuke	Ova obuka je pripremljena za buduće trenere sa naglaskom na raspoložive podatke / izvore u institucijama Vlade Srbije
Uslovi obuke	<p>Predavači će biti iz:</p> <p>Narodne banke Srbije Centralnog registra, depoa i kliringa hartija od vrednosti Jedinice za sprečavanje pranja novca Poreske uprave Carine Agencije za privredne registre Saveta za borbu protiv korupcije Agencije za borbu protiv korupcije Ministarstva unutrašnjih poslova – SBPOK Nacionalni eksperti za date oblasti</p>
Materijal za obuku	<p>Lista raspoloživih podataka / izvora u nadležnim institucijama Srbije sa linkovima</p> <p>Lista raspoloživih podataka / izvora u nadležnim institucijama u zemljama Evropske unije</p>
Trajanje obuke	3 dana
Ciljevi obuke	Učesnici će učiti o:

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Raspoloživim podacima / izvorima iz nadležnih institucija kao što su: Narodna banka Srbije, Centralni registar, depo i kliring hartija od vrednosti, Jedinica za sprečavanje pranja novca, Poreska uprava, Uprava carina, Agencija za privredne registre, Savet za borbu protiv korupcije, Agencija za borbu protiv korupcije, Agencija za privatizaciju, Beogradska berza, Katastar nepokretnosti, Portal sudova Srbije 2. Različitim tipovima podataka po institucijama 3. Vrsti zahteva koji treba da se šalju različitim institucijama 4. Gde mogu da se nađu i kako da se tumače specifični podaci 5. Studije slučaja
Broj učesnika	10
Lokacija i uslovi	Internet, USB i laptop za svakog učesnika

Agenda

h	Naziv predavanja	Predavač iz
Prvi dan		
1.30	Narodna banka Srbije - dostupne baze podataka	Narodne banke Srbije
1.30	Agencija za borbu protiv korupcije - baze imovinskih karata funkcionera	Agencije za borbu protiv korupcije
Pauza za ručak		
1.30	Agencija za privredne registre - dostupne baze podataka	Agencije za privredne registre
1.30	Studija slučaja 1 - upotreba otvorenih baza podataka NBS, CRHoV, APR, katastra, portala sudova	Stručnjak za oblast forenzičkog računovodstva

Drugi dan

1.30	Agencija za privatizaciju - analiza dostupnih podataka	Agencije za privatizaciju / stručnjak za oblast privatizacije i stečaja
1.30	Centralni registar HoV - dostupne baze podataka	Centralnog registra HoV

Pauza za ručak

0.30	Studija slučaja 1 - upotreba otvorenih baza podataka NBS, CRHoV, APR, katastra, portala sudova / nastavak	Stručnjak za oblast forenzičkog računovodstva / finansijski istražitelj
1.30	Poreska Uprava - podaci i baze	Poreske policije
1.00	Agencija za borbu protiv korupcije - finansiranje političkih stranaka	Agencije za borbu protiv korupcije

Treći dan

1.30	Ministarstvo unutrašnjih poslova- SBPOK, studija slučaja	MUP
1.30	Uprava za sprečavanje pranja novca - podaci i baze	Uprave za sprečavanje pranja novca

Pauza za ručak

3.00	Studija slučaja 2 - upotreba otvorenih baza podataka NBS, CRHoV, APR, katastra, portala sudova	Stručnjak za oblast forenzičkog računovodstva / finansijski istražitelj

NAPREDNI MULTIDISCIPLINARNI TRENING C

NAZIV OBUKE	Vođenje istraga u slučajevima privrednog kriminala
Ko treba da pohađa / Ciljna grupa za obuku trenera	<p>Predstavnici:</p> <p>Državne revizorske institucije Državne kancelarije za reviziju IPA programa Agencije za borbu protiv korupcije – Odeljenja za kontrolu finansiranja političkih stranaka Agencije za borbu protiv korupcije – Odeljenja za kontrolu prijave imovine funkcionera Ministarstva unutrašnjih poslova – Jedinica za finansijske istrage Ministarstva unutrašnjih poslova – Jedinica za borbu protiv organizovanog kriminala koja se bavi slučajevima korupcije Ministarstva unutrašnjih poslova – Jedinica za borbu protiv organizovanog kriminala koja se bavi slučajevima privrednog kriminala</p>
Opis obuke	Ova obuka je pripremljena za buduće trenere u oblasti vođenja istraga u slučajevima privrednog kriminala
Uslovi obuke	<p>Predavači će biti:</p> <p>Stručnjaci u oblasti forezičkog računovodstva Računovođe Revizori Sudski veštaci</p>
Materijal za obuku	<ol style="list-style-type: none"> 1. Korišćenje informacionih tehnologija u sprečavanju i otkrivanju krivičnih dela 2. Planiranje revizije na osnovu rizika 3. Revizija krivičnog dela i forenzičkog računovodstva 4. Forenzička revizija
Trajanje obuke	3 dana
Ciljevi obuke	<p>Učesnici će učiti o:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Različitim vrstama privrednog kriminala

	<ol style="list-style-type: none"> 2. Forenzičkom računovodstvu 3. Tumačenju i ocenjivanju dokaza forenzičkog računovodstva 4. Kako da čitaju finansijske izveštaje 5. Upozorenjima u računovodstvenim zapisima – slučajevi korupcije 6. Procesu revizije 7. Različitim tipovima računovodstvenih izveštaja, kako ih tumačiti 8. Dokazima u kancelariji revizora, pismu menadžmentu, dokumentima revizije 9. Praktičan rad na “živom” slučaju – kako čitati finansijski izveštaj i izveštaj revizora između redova
Broj učesnika	10
Lokacija i uslovi	<p>Internet</p> <p>Svaki učesnik treba da ima laptop i USB</p>

Agenda

h	Naziv predavanja	Predavač iz
Prvi dan		
1.00	Različiti tipovi finansijskog kriminala	Stručnjak za oblast forenzičkog računovodstva / finansijski istražitelj
1.00	Poslovna i knjigovodstvena dokumentacija	Stručnjak za oblast forenzičkog računovodstva / finansijski istražitelj
1.00	Crvene zastavice u knjigovodstvenoj dokumentaciji	Stručnjak za oblast forenzičkog računovodstva / finansijski istražitelj
Pauza za ručak		
1.30	Finansijski izveštaji	Stručnjak za oblast finansijskog izveštavanja / sudski veštak / finansijski istražitelj
1.00	Kako čitati napomene uz finansijske izveštaje	Stručnjak za oblast forenzičkog računovodstva / finansijski istražitelj
0.30	Studija slučaja 1 - čitanje napomena	Stručnjak za oblast forenzičkog računovodstva / finansijski istražitelj
Drugi dan		
1.30	Međunarodni standardi finansijskog izveštavanja/ međunarodni računovodstveni standardi	Stručnjak za oblast MSFI / Sudski veštak / finansijski istražitelj
1.00	Osnove forenzičkog računovodstva	Stručnjak za oblast forenzičkog računovodstva / finansijski istražitelj
0.30	Studija slučaja 1 - čitanje napomena	Stručnjak za oblast forenzičkog računovodstva / finansijski istražitelj

Pauza za ručak

1.00	Postupak revizije, određivanje materijalnosti	Stručnjak za oblast revizije / ovlašćeni revizor
1.00	Izveštaji revizije, pismo menadžmentu	Stručnjak za oblast revizije / ovlašćeni revizor
1.00	Studija slučaja 2 - analiza dokumentacije	Stručnjak za oblast forenzičkog računovodstva / finansijski istražitelj

Treći dan

1.30	Interpretacija i analiza forenzičkog izveštaja	Sudski veštak
1.30	Državna revizorska institucija - prikaz revizorskog izveštaja	Državne revizorske institucije

Pauza za ručak

3.00	Studija slučaja3 - analiza dokumentacije i finansijskog izveštaja	Stručnjak za oblast forenzičkog računovodstva / finansijski istražitelj
------	---	---